

המציפה

ערבון שבועי

לכל עניני החיים לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת.

מחיר התקניה על המצפה

באוסטריא אונגרי:

לשנה 7. — בתרים
חצי שנה 3.50
רבע 1.75

באשכנז:

לשנה 8. — בתרים
ביתר הארצות:
לשנה 9 בתרים — 9.50 פראנק.

"מלת המצפה"

נכנסת עתה בגליון עצמו, הגדולה משהיה
וכמו המר ספרותי יותר מאשר עד כה.
אין הנחה ממחיר.

מחיר גליון בודד 14 הלר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים
לפי גדל השטח.

ברכת מיום 60 הלר. הודעת אירוסין בתר.
זו או זו בדאש הגיון שני בתרים

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא
רק ישם מקומו החדש, כי גם שם

מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא שלפאסטשעק נומר 76.918
האדרסה לבית הסערת ולאדמיניסטראציה

"HAMICPE" Kraków,
(בחוץ לארץ לחוסף: Oesterreich)
בעיפו: רחוב סעבאסטיאנא 32

Kraków, 11 Listopada 1910.

גליון מב.

קראקא, ט' חשוון פ' לך התרע"א.

ריב ומדון של יצאת הנטו. ההתבוללות רוצה לפתור את שאלת הגלות המכאיבה בכניחה מפורשת. היא מציגה בתור תעודתה, לכפור בכל קדשי האלום ולבערם מן הארץ, למען השיג התאחות עם הנכרים, לזכות בשווי ממש ומעשי עם כל יושבי הארץ. גם אם פתירתם לא היתה שעשוע דמיון שטחי וילדותי, אלא היתה משיגה מטרתה במלואה, כמו שהולמים דברני המטיעה, אין דעתנו עליה יכולה להשתנות. מטיעה בכל צורה שתהיה, זוהי התמכרות נאלחה. היהדות היא לנו נקודת הכבוד אמר גבריאל ריסר בהפרלמנט האשכנזי. "אין אני מוותר בעד שחרור עמנו אף על קוצו יוד מן מסורתנו, השיב הוא כשדרשו מן היהודים לותר על אמונת משיח, בשעה שנתנו להם את האמנציפציון. וריסר היה אדם חפשי נטור בהיו זהו עשרות שנים רבות לפני צמיחת רעיון האומיות העברית. תכניתם של המתבוללים היא עון נגד כל אידיאליזמוס צבורי ופרטי. עון נגד הרוח האנושי. הפולנים בפרוסיא אם היו חפצים לחשוב את עצמם לאישכנזים, היו זוכים בחיים שלווים ושאננים, אבל היעיו איש להמיר להם את המטיעה הו למען יחפך גורלם העלוב לטוב ומאושר? לא התועלת מכריעה בענינים לאומיים, יש עוד גורמים אחרים יותר נשגבים, מניעים יותר חשובים. כל המטיף למטיעה, למסירת אידיאליים בעד נזיד עדישים, זה הוא בוגד, עוכר, גם משדה המלחמה. זקיפים וכשילי ברזל בידיהם היו מקפחים לפנים את שוקיו של כל הנס משדה מלחמה.

צועד דור שואף להירווי אביב הדיש, דור שפנה ערף לתעמולת תקופת כמרורי המטיעה. במרורי המטיעה מתמעטים והולכים, אבל עוד לא ספו כליל, רגלו של דור המדבר עוד לא כלתה מן הרחוב. עוד המלט היהודי לא הלך לעולמו. נישמת הספקנים שואלי שאלת "היות או הדוג?" עוד לא פרהה לנישוח. בפעם בפעם צופיה עיננו מחריכים מקעקעים את בירתנו ומטיפים בליון לאומי, אבדן מטיעה נכרים. עוד לוקחת אוננו תרעומת נביאי ההתבוללות: לאיזה צרך להתמיד את הגלות? למה להבדל הלאה ולהאריך את המרגרה האיומה של התועה הנצחי? מה בצע להנחיל את מורשת יסורים, את הלחץ ואת הרוח הנכאה ואת דברך הנפש לדורות הבאים? למה ולאיו תכלית לסולל נתיב התחיה, לרמפש עצמותו הנחרות של החולך ומתנון מוקנה? הלא טוב היה לחדול הפעם, לפשוט את הצורה העברית, לבטל את סבת השנאה ולהתכולל בעמים, שאנחנו דרים בנייהם. הלא יאה ומעולה היה, שתתם סוף סוף היחידיות היהודית, יאבד הקרע שבין ישראל לעמים ואז יבוא קץ הגלות. אז יאדימו שושני השחר של תקופת אושר ושקט, אז תכלה דרך הקוצים והברקנים העוקצים, אז יוצע נתיב חבצלות ופרחי נעמנים, יפתחו יערי גן עדן ארצי, ילווים ושאננים יטיטו הימים, נהרות שלום יזחרו מול קרני שמש מדטפות ועל נחלי מי מנוחות ירקדו גלי אפרסמון. עת הזהב תגיע, את מישוש הארץ לא יישביתו עוד

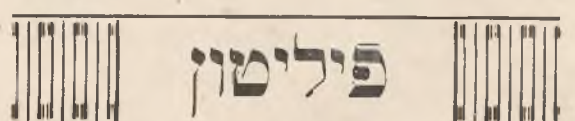
יוסף קריסטיאנפאלער	גוסטא טענענבלאט
טאורישים	טאורישים
פאדקעדיעזי	קאצמאן
אלי צענער	מלכה בארגמאן
טאטכאר ישי	טאורישים
	מכפר קאלאדאראוו.

שאלת ההתבוללות.

לנו אין שאלת התבוללות כלל. חושבים אנו לחובת הלב, שהיא מוכנת מעצמה, להמשיך את מציאותה הנבדלה של לאומיותנו להגן בעדה מפני כל מסמסם וכליון, לבסם ולהאריך את תרבותנו ההיסטורית, לפתח את הסגולות הטמורות בה, לבונן בעד עמנו בתור עבוד מגובש וחי חיים עצמיים, עתיד יותר נעלה ומוצלח, עתיד יותר הפשי ומשיכלל ומניח את הרעת. הכרת עצמה של היהדות, כרוזו של ישראל הצעיר נעשתה בשנים האחרונות לסיסמה עממית וכללית. נטיעהם של הלוצי התחיה מישנשנים ונושאים פרי, עמלם לא תם לריק. דור הדיש נושא את ראשו שאין יתוש הספק נוקר כמוחו ואין עלוקת היואיש מוצצה לישדו ודמו לרפות את כח ידיו. צועד דור, אשר רגיש קיומו טובע עמוס בלבו, דור ישנעקר מנישמתו ארסו המפוצץ של חבר שוללי כל עתיד מעמנו.

"חידות דבריד! ואתה הלא ידעתני, שאיני מאלה אנשי הלב, בעלי המוחות הפותרים חידות ומגלים רזים, פשמן אנכי תמיד ככל ענין, וככז באר לי את הדבר לאמתו כפשוטו". "הנני לכאר לך, שבה ותשמע מעשיה הראויה להשמע ולהכתב". יישבתי אצלו, עשיתי אוני כאפרכסת, והוא במכין את עצמו לאיזה דבר גדול, העביר ידו על חלקת מכסה הקפסה פעמים אחדות, פתחה במתינות, לקח צניטה גדושה וכבדני גם אותי. "השמעת מימדך?" — פנה אלי כאחוז את זקנו בידו — "השמעת שישלם איש בעד צביטת מבק אחת חמש מאות כתר? בודאי לא. ואני הגבר שלמתי סך כזה בעד הצניטה האחרונה, שלקחתי משל אחרים. מחיר רב כזה אין כדאי לשלם, ועתה הלא תבין, מדוע אני נושא מבקתי ביד, ואיני לוקח עוד מאחרים". "חמש מאות כתר בעד צניטה! היתכן בדבר הזה? הוי ר' אהרן שמואל, לצון אתה הומד לך! וקודם התפלח!" "לצון? שמע אך היה הדבר ואחרי בן תתפלא. ראוי לשמוע ולהשמיע ולהחזיר בני בנים, להגל מסחרי הייתי לפני שבועים בעיר לי, ובמסע הלילי עשיתי דרכי הביתה. "ומה? — שאלני איש אחר, שישב ממולי בתא הרכבת — ההתפשרת אדוני עם הסוחר נ' בדבר סחורתך, שעמדת עמו על המקח?" "סליחה אדוני — אמרתי אליו — עם מי אתכבדה?"

הוא בו כמה טעמים לשכה וכך היה אומר: המבק מנקה את המוח, מעורר את המחשבות, ודרך נקבי האף הוא עולה ויורד בכל חלקי הגוף ומכניס בהם איזה מין רוח חיים. בביתו נמצאו תמיד יתני קופסות מלאות טבכ מוכחר, אחת של כסף, קופסת שבת, ואחת פשוטה של חול. ופתוחות היו לפני כל מי שבא לביתו. אבל בכיהמיד שאף רק משל אחרים, מעולם לא הביא את טבכתו אתו לכהמיד. ככה התנהג שנים רבות, והענינים והחודרים, שהרגיש לפעמים מלצני כהמיד, לא הועילו לבטל את מנהגו זה עד ישבא המקרה ותקן בו את הפגם. "חדוש בבית המדרש — אמרתי אליו בעמדי אצלו לפני עמודו — ר' אהרן שמואל הביא את קפסתו אתו! הוציאה מרשות היחיד לרשות הרבים. מה היה? בודאי חלום טוב היות, התעוררות דלעילא". "אין כאן לא חלום ולא התעוררות — אמר בכת-צחוק — אלא כרי שיהנו אלה המבקשים דשות לבקרים, בשיבלם חרשתי את החרושי. ישמחו ויתענגו תאבי הדשות". "אבל הלא יתאבלו בעלי המכקות בבית המדרש" — פניתי אליו בצחוק קל, — "כי יחסר להם מפדיונם, ואתה היית מהלוקחים התדירים, ומה ישתקנת לאלה קלקלת לאחרים, בקפחך להם ישכר מצוה; וככז יצא שברך בהפסדך". "ובכל זאת אדמה שיותר טמה שקלקלתי תקנתי, אלה ימצאו את פדיונם מטקום אחר ולכס, הדורשים אחר כל חרשי הבאתי דבר לענין אתכם, לדרשו בכמה פנים".

פיריטון

בשביל צביטת מבק.

ר' אהרן שמואל יושב לו בבית המדרש על יד עמודו ומבקתו בידו! מי יאמין לשמועה הזאת? מי ישודע את טיבו ואפיו בודאי יכחישה ויאמר שאי אפשר הוא. גם אנכי לא טוב הייתי מאלה המכחישים, לולא ראיתי בעיני בבית המדרש אותו ואת מבקתו גם יחד, ודבר הנראה לעין אין להכחיש. אהרן שמואל הוא כמו שאומרים "יהודי יפה בעל בית נכבד. במנהגיו בדברי העולם ככלל הוא אדם בינוני, אינו טבעלי עין יפה אבל גם לא מבעלי עין-רעה ונוח הוא לבריות כאופש שאין לבקר אחריו. ובבית הכנסת בפרט הנהו כמעט מהנותנים המצוינים. להשתתף בקניית "תקוץ", לתת אגרא דתעניתא, נדבה לקופת ביהמיד בשני וחמישי וכדומה היה הוא מן הראשונים. מאלה הזרירים המקדימים לדבר מצוה. לנדר בעלותו לתורה היתה ידו פתוחה, ולא הנם כבדוהו בחלקים טובים וישמנים. ורק בשיבל ישמות אחת, דבר קמנמן שאינו שוה לדון עליו, היו חובשי ביהמיד מרגנים אחריו, בהכירם בו תכונה לא טובה, בעין נמיה למדת הקמצנות. והיא בשיבל הטבכת. הוא אינו משואפי הטבכ הגדולים והלהוטים, אבל נהנה הוא תמיד הנאה רבה מצביטת טבכ, מוצא

פונות לנו ערף ונדבקות בשונאינו, להרבות נצחונם על עם דל. אבל שיתאספו יהודים לאספה ויועצו ויתוכחו ויבאו לירי מסקנה, להתחבר אל צוררנו, כן לא נעשה עוד מאז היה ישראל לגוי. אין הכוונה פה על איזו ערת בחורים טפשים ברוסיא, שהמירו אתם בצבור יען תפשו יהודים עשירים מקומותיהם בכתי-הספר התיכונים בשחר ובפרומקציה. אלה עכ"פ מתוך כעם ומרגש היושר הנעלב עישו כן ואין אדם נתפש על צערנו. אבל עדת יהודים גדולים, אנשי מעשה, אזרחים זקנים, פוליטיקנים, עישו כן ולא מתוך צעה, אלא מתוך השבון פוליטי, אחרי מועצה ארוכה ואחרי פקודה ופתי מאת ראשי צוררי ישראל. הדבר נעשה בערב יום הכפורים שנה זו בארץ קרואציה. שם התקבצו יהודים בכמה ערים, להועין אם יאה ליהודים להתחבר אר ספליגת הנצירים-סוציאליים. באספה, אשר היתה בעיר הראשית אנרי, האשתתפו מנהלי הנצירים-סוציאליים ד"ר הורוויץ ופרופסור מילוכוב, שלענו באותה האספה ליהודים ואמרו בשחוק, שאם לא יעזרום היהודים יעשו להם כמו שעשו בפורטוגל לכמרים הקתולים, כלומר ינקמו ביהודי קרואציה נקמת הכמרים החם והיהודים אשר באספה סברו וקבלו עליהם את הפקודה הזאת ונמנו ונמרו להיות חברים למפלגת הנצירים-סוציאליים וגם נסו לטאר את השרין בקץ מעשים, כי אין מניעה לקבל מן הקתולים את המצוה הקתולית ואהבת לרעך כמוך. אי אפשר שלא לטרו היהודים ההם בילדותם פסוק חומש, אי אפשר שאינם יודעים, כי את הפסוק ההוא קבלו הקתולים מתורת משה. אבל אם ילבש הכבש עור זאב הלא מוכרח הוא גם לנהום כמיהו ובכך קבלו היהודים גם את נהמת הזאב ונהמו עמו בשקרה. כי "ואהבת לרעך כמוך" היא מצוה קתולית שעל היהודים לפקוח עיניהם ולקבל את האמת הקתולית הזאת וחזו לנצירים-סוציאליים. אם גם את הפירוש הקתולי למצוה הזאת קבלו הכנשים הפתיים יורונו הימים הבאים. אנו יודעים רק, כי הפירוש הנצירי-סוציאלי בתרגום קרואטי למצות "ואהבת לרעך כמוך" הוא בתרגום הספרדי הקדמין ובתרגום הרוסי והפולני והיוני: החרם תחרים סחורות היהודים, קינם תכרוז עליה. ואם תראה שאין כל העם נזר מהחרם וישנם עוד יהודים המכבדים סחורת יהודים אם מחירה נמוך ממחר סחוריהם קתולים, אז תעליל על היהודים עלילת דם, למען הישנאם על העם ולמען יבדל מהם ומסחריהם, את הפירוש הישן הזה על "ואהבת לרעך כמוך" מפרסמים הנצירים-סוציאליים יום יום בעתונים ובאספות עם ומעל הדוכן בכתי התפלה הקתוליים בקרואציה כמו

לקרי ולבנינו הלאומי נעדר המסר, ככל זאת לא כלה עמלנו או לריק. רקמה נפלאה, רקמת-קסמים מלבבת מוותה נפשנו, כוסף קדוש ונאדר ומעלה אכר נשתור בהדרי מוחותינו הפנימיות, נישמתנו היתה חיי חלום נשגב ונגנה פואמה תמימה של מלאכים זמרה שירת-בקר אראלית, שירת דמדומי שמש שוכבת נפשות. ה"י נישמות אור ארצנו".

ומה נישאר מן ההתבוללות, אחרי הזכר תכניתה, אחרי כוא המציאות ותטפה על פניה, אחרי הראות שאין במעשיותה כלום והיא כלה רמיונית? אכעבוע של בורית יתבקע וריקנות מפקת תפער את פיה. זכות-הקיום של ההתבוללות היא רק מטרתה לגשם את תכניתה בחיים ועליה לנו להגיה קרב. לא נגדל-לב של לאומי מוסרי, כי אם בראיות ממשיות ומדעיות לקוחות מן עולם העשייה, תוכל להגמל נישמתה של ההתבוללות ולהשימד את זכרה. זאת אנסה לעשות במאמרי הבאים.

מתתיהו ט"ז ש.

על המצפה

כבש בעור זאב.

זה הוא חזיון חדש בדברי ימי העמים. כמה פעמים כבר ראינו זאבים מתחפשים בעורות כבשים, להלוך בערמה בין הכבשים למרפס. ראינו רוצחים, שורדים, גנבים, עושי כל תועבה מתחפשים בכנדי בהונה של דת החסד והרחמים, להעלות המת העם על היהודים בעלילות שקר, שכוונו עליהם בזהו, למען ירצחום ויכוזו את הונם וזה רק יען נמצא בהם החטא הנורא, העון הפלילי, כי חלשים הם ואין רב ריבם. אבל שיתפתה כבש להתחפש בעור זאב ולהלוך ברצון בין הזאבים, למען יטרפוהו ולמען יתלללו, כי עמדה להם ערמתם, זאת היא פתיית שאין דוגמתה, זאת היא אולת, שאין די מלים בשום לשון לגנותה, אות היא על חסר-בושה, על ישפלות נחמלה, על אפיסת אהבת עצמה של הנפש היא, על הישחתה וירידה. שאין למטה מהן, אמנם בתוכנו היהודים כבר הסכננו לראות נפשות ישפלות כאלו, הנוגרות בעמן ועוזבות דגלנה להסתפח בשונאינו, לעשות להם נחת-רוח וישחת נצחון, כי לבדו עוד נפש אחת, להציעור כהנו ולהמעיט מספרנו. אבל עד בה רק יהודים עשו כן, הלהין העצום של רבים וארדירים ממנו גורם להישחית בתוכנו נפשות איזו חידים, שלא נקשרו עמנו בקשר אמין ודנפשות האלו

את כל שאלת ההתבוללות אנו מכמלים מראש. ממכשיריה אנו פונים בנעל-נפש. קלון וחרפה חלקם בלאומיים. אבל ההמלטים שלנו אינם שותקים, הם נוקבים ומרוצצים בשמיר האוש את הררי ישראל. אינם כובשים כלל פניהם בקרקע מפני דעת הקהל הלאומי, הם אינם מרתתים כלל, אינם נאלמים דום לשמע גור-הדין של הצבור היהודי הנאמן לעברו. מתבוללנו בפולן מוציאים שני עתונים מיוחדים לרעיון המטיעה (ינושיץ, איוואליטה), מיסדים חברות, בתי קריאה וכו', אנו רואים זאת והננו מושכים את כתפינו בכחילה, הפובליציסטיקה שלנו עוברת על מעשי המתבוללים לסדר היום. אבל זו מעות; פוליטיקה של בת היענה מסמה את העינים. גור-דין ממרומי המוסר הלאומי אינו מביא למאומה. אין כחה של בחילה נשאה להכרית תנועה צבורית, אין לחשות ואין להתנגד בנשק של איריאליזמוס בלבד.

צריכים אנו להיות זהירים, בעקבו ישל עמנו כרוך עוד תמיד הסדר של הגמה עוד לא ישבת הד צלצולן של שלשלות העברות, רוח בלתי מצויה תחלוף ובנקל יוכלו להישכח בישעת הדחק בל האיריאליים. קל מהרה יוכלו להעקר ירשי הכרת עצמו של ישראל. רגש האטויזמוס יקיץ ויהורו הנרדפים לרוץ אחר משאות שוא של מטיפי בנידה ולבקש מפלט תחת כנפי הלאומים הורים.

בשארית המתבוללים אל לנו לזלזל. עלינו להתגויש עמם ועם מחשבותיהם, אבל כבלי זינם הם, בסיסה של בל תנועת המטיעה היא תועלה ישמושית, מטרה חמרת. עלינו לתפוס בהישקפותיה ולהאבק עמה לפי ישמתה, למען הכריעה והכריתיה. ממפרשי עב עלינו לרדת, מן משכן מחשבות איריאליות ולהדריך את קף רגלנו על הקרקע העכור של המציאות הפשוטה והגסה ולתהות בערכה ההמרי של תכנית המתבוללים; הבאמת, אם רק היו רוצים היהודים להתבולל היו נגאלים מצער הגלות ונהלתם היתה נחלת הישקט ובמחה בתוך הגוים?

היבים אנו לטול את העוקץ מכרוזי המתבוללים להוכיח את הנמנעות המעשית של תעודתם. נחוץ נשק מדעי-היסטורי, הגחה למלחמה בעובדות ממשיות לקוהות מן המציאות, צורך להראות באופן עיוני ומעשי את הדמיוניות המנוהכה של תכניתם החמרת.

קובלים עלינו המתבוללים, שאנו הלאומיים בעל, דמיון הננו, איריאליסטים, חולמים. אפשר כי כן הוא, המעשיות אינה גרעיה של מהותנו, בהחסרה לא ימוך ערכנו. אם העתיד יוכיח, שהצד המעשי של תכניתנו

רוסיא זה לפני שבועים בהיותי שם, במסירת נפש ממש. נעלה הוא בטובו וברחו הנעים.

אנכי לא סרבתו לו, ידע לבון את הרגע הנכון, כי כבר הייתי מישתוקק למעט טבק, ישחר לי זה כמה שעות, ובחפץ לב מלאתי את בקשתו. לקחתי צכיטה הראויה להתכבד, נישמתי אחת ושתים בתיאבון, והיה לי לטשיב נפש. הגע בעצמך, לחטם רעב באבל תאוה כזה. אחר זמן מה הרגשתי עיפות ולאות בכל אברי וערכוביה במוחי ראשי כבד עלי ותמכתיו אל הקיר בקרן זוית, שישבתי ישם. והוא הוסיף לספר מגנבות וגזלות, המתרגשות בעולם, ואנכי ענית לו דברים מקוטעים. ולסוף לא הסתפק עוד בדבר ישפתיים, ורק הראה לי בפעל ערמת הגנבים ותחבולותיהם, באיזה אופן נפלא הם קרבים ודוחקים את עצמם אל האיש, שנתנו עינם בו בעמדם ומשווחחים עמו, עד כמה גדלה מהירותם והריוותם בשלחם יד בכים האנשים, מבלי שירגישו אלה האחרונים, שיד נוגעת בהם, ואנכי ישבתי כבול עין ונעניתי לו בראשי, כי גם הדבור קשה היה עלי מאד, עד שתקפתני ישנה ונרדמת...

ביגיעה רבה ובקושי גדול — בן ספרו לי אחרי כן — עלה בידי הנוסעים ומפקחי הרכבת לעוררני משנתני העמוקה, כשהיה לי לרדת מן הרכבת כשהגיעה אל תחנתנו, על מרכבה הביאוני, אנשים לביתי בראש כואב, כלב מלא רוי — וככים ריק, וכל זאת בשכיל צביטת טבק.

פרמיסלה. היושע שפירא.

שיש לו איזה סך הגון בכיסו, שלא יוציאוהו ממנו בלחטיהם, והוא מביט בפני כמחכה, לשמוע חות דעתי. וגם אתמול קרה מקרה כזה. יהודי מעיר קטנה קבל איזו מאות כתר בעד סחורתו שמכר, ובעוד שהוא עושה הנה והנה, נעלם ארנקו עם הכסף ואיננו צעק, בכה, ובל עמל הישומרים והאנשים, שהשתתפו בצערה, להקור ולדרושו, היה לישוא, ועקבות הגנב לא נודעו. הוי! נוראים הם הגנבים על כל סביבותיהם!

מתפעל ומתבהל מספורו זה, שמתי את ידי בכיס חיקי, מדעת או שלא מדעת, מששתי בו בזהירות, להוכיח אם לא נגעה גם כי לרעה יד מעול וחוטם, שניתי ושלשתי למשיש והוא התבון והסתכל עד כל תנועותי ולא גרע ממני עין.

אחר דומית רגע הוסיף לספר מאורעות כאלה, שהתהוו פה ושם והמכטאים קשים ונמרצים, דבר בגנותו של הגנב, מגדל פישעו וענשו. והוא הוא המעס הנכון — הרגיש את דבריו — שהתורה הקדושה חיבה את הגנב לתשלומי כפל, כי בגנבה אחת מוציא הוא אל הפעל שתים, האחת בפשוטה, גנבת ממון והשניה גנבת דעת עליון, במהשכה זהה, שאין רואהו ואין יודעהו. ואנכי נהנית מדבריה, כי נמצאו בהם דברים הראויים להשמע, ונעימה היתה לי חברתו. בדברו הוציא טבקת מכיסו, סטר על גבה סמירות אחרות באצבעו, פתחה לאמי, ולקח מלא קמצו ממנה.

"אנא ארונ! — אמר אלי בהושיטו לי את הטבקת — ראה, הטבק הזה הוא יקר במינו ויקר במציאות פה אצלנו. הוא טבק רוסי אמתי טבעי, בלי שרק ופרבס, ובעמל רב הצליח בידי להעבירו את גובל

"שמי כי מעיר מ', וגם לי היה מישא ומתן עם הסוחר נ' ואני עומד עמו בכרית המסחר זה כמה שנים. קשה הוא האיש הזה מאד במסחרו, עומד על דעתו ואי אפשר להזיזו ממנה, והמחר הנקצב ממנו הוא כהלכה למשה מסיני, אולם המעלה האחת הטובה שלו מחפה על כל ההסרונות והיא התשלומים המדויקים במועדם ובשעתם, ובאותו רגע, שהעסק נגמר הכסף העומד לגבות ממנו בנבוי דמי, כמונה כפוספא".

הבמתי בפני הדובר כי והכרתיה, ישראיתי אותו חוזר וסוכב בשוק הסוחרים, יוצא ונכנס באכסניה, שאני מתאכסן ישם.

"כן היא תכונתו של אותו האיש באמת — נעניתי לו בראשי — "קשה לקנות ונוח לשלם".

"המכרת לו הרבה סחורה?"

"באלפים כתר".

"וזמן הפרעון איך הוגבל?"

"המש מאות בתר תקף, והנשאר ביום שאביא לו את הסחורה בעוד חדש ימים".

והוא יושב ומסתכל בפני, ונכר היה, שהוא צולל כזה הרגע בים של מחשבות.

פיליטון קטן

מה צדקתנו

"גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה, שהיא ממחרת יום בן דור, יהיא מביאה את האדם לחיי העוה"ב, שהוא מערה את הנשמה, שמארכת ימיו ושנותיו של אדם, שמצלת את האדם מן המיתה" (ביב"ו, תד"א זוטא פ"א ובכמה מקומות בתלמוד ובספרי מוסר). ובני ישראל קדושים קבלו עליהם לעשות צדקה בממונם יותר מכפי חכם, לזכות לכל הדברים הטובים הנ"ל.

פלא והפלא, כמה מאות פעמים נזכרה מלת "צדקה" במקרא והנה חפשי ובודקי בכל הפסוקים ההם ולא מצאתי אף פעם אחת, שהכונה במלת צדקה היא מתן מתנות לאביזנים, כמו שרגילים אנו לפרשה בגמרא ובמדרשים ובספרים מאוחרים. אדרבה, תוכלו לבדוק אחרי קחו לכם את הקונקורדנץ! האפשר שמקרה הוא? האפשר הדבר, שבכל גדל המדה הזאת של חלוקת מתנות חנם לאביזנים אין כלל מלה בתנ"ך, להביע את המעשה הטוב הזה? במלת צדקה הכונה בכל ספרי תנ"ך מעשי צדק ומישרים. הצדק הוא הרגיש הטוב, להתנהג בדברים שבין אדם לחברו ע"פ החקים והיושר, והצדקה היא המעשה עצמו. צדקה נרדפת בכל המקרא עם משפט ועם מישרים, אבל לא עם מתנות לאביזנים, אף לא פעם אחת. אל נא אכזבו, פעם אחת היא נרדפת עם חנינת עניים בארמית ישבדניאל; דניאל יעץ את נבוכדנצר: "חטיך בצדקה פרק ועויתך בסחן ענין". והנה ראשית אין מזה ראייה לשפת עבר ושנית היתה העצה למלך עכו"ם ולא לישראל, האמת היא, שבכל הישפה העברית הקדמונה הרעננה שכתבך אין כלל מלה מיוחדת, לצין בה את נתינת המתנות לעניים, אע"פ שבעניני מדות אין ישפה עשירה בכל העולם כשפת התנ"ך. האין זה פלא?

רק בעברית המאוחרת התלמודית נשתנה מובן הישם צדקה והוסב על חנינת אביזנים כמו בספר דניאל הארמי. ומהו מעם הדבר? תורה היא וללמוד אנו צריכים! חקרתי ודרשתי היטב וראו זה מצאתי: בשבת עם על אדמתו בשלוש ובל חקיו ומעשיו ומדותיו נהתכים ע"פ חכמיו ומהוקקיו הוא, יכול העם ההוא לסדר עניניו שלא יהיה צרך כלל להלק מתנות חנם לאביזנים ומוכרה הוא לעשות כן, כי כל בעל ישכל טבעי ופשוט, שאינו מתנהג בעניים שבין אדם לחברו ע"פ חקים ישנסדו בזמן אחר ובמקום אחר ובמצב אחר, אלא מיסד לו חקים בכל עת לפי צרך הזמן והמקום והמצב, יכיר מהרה, שכלכלת העניים בקביעות במתנות חנם אינה כלל צדקה ומעשה טוב, אלא אדרבה: רשעה, מעשה רע, התרשלות בבקשת הנהגה טובה ומסודרה, רפיון, המביא את העם לידי עצלות, לידי רמאות, לידי בטלה וכמילא לכל מעשים רעים, כי אין לך מעשה רע ורשעה, שאינה תולדת הבטלה. העם ההוא אנוס הוא, אם אינו רוצה שיהרס כל מושג הצדק ויתבטלו כל המדות הטובות, לעשות סדרים טובים בארץ, שלא יצטרכו העניים לפשוט יד ולהזדרז על הפתחים או לעמוד בכל פנות העיר ולתפוש בכנפות עובדי דרכים לתבוע נדבות.

תקנות כאלו עשו כל עמי התרבות החדשים. הכינו בתי עבודה, לאסוף שמה כל מי ששעתו דחוקה לו, שיהנה מיגיע כפו, יסדו כמה חברות לתמיכת בעלי מלאכה ופועלים ותנרים דלים, הקימו בתי לינה לחסרי דירה לפי שעה, יסדו בתי תמחוי, להאכיל בזול את אלה שאין ידם משגת לשלם מחיר נכון בעד ארוחתם בכספדות וכיו וכיו, אטו כרוכלא וכיו, ועל סמך כל אלה אסרו את השנוררות איסור גמור כנגבה וגולה והם עונשים עליה. בקצרה, עשו כמו שכתוב בתורה על ישראל השרויים על אדמתם: "כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וחי עמך" (ויקרא כ"ה ל"ה) ובארו חז"ל בתורת כהנים (ע"א א'): "אל תניחהו לירד. הא למה זה דומה? למשא על גבי חמור, עודנו במקומו, אחד תופש בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידן אותו. אבל נתינת נדבות למי שמטיל עצמו על הצבור אינה כותבה לא בפרשה הזאת ולא בשום מקום בתורה. אמנם בפרשת אביון (דברים ט"ז ז—ח) כתוב "לא תאמין את לבבך ולא תקפין את ירך מאחריך האביון כי פתח תפתח את ירך לו", אבל התורה עצמה

בפולן וברוסיא וביוון, גם את עלילת הדם אינם שוכחים מהרכיזה תדיר בקרב העם הנבער, ולמפלגה הזאת התחברו יהודים בקרואציה בפומבי באספה רבה, ובערב יום כפור היה הדבר, באגרו מספרים העתונים של המפלגות האחרות ושל היהודים האחרים — שכמוכן אין די לעג בפיהם לשפכו על הכנשים המתפשטים בעור זאבים — מעשה שהיה ישם בערב יום כפור לפני חמישים שנה, גם אז כמו היום התאו הקתולים למשוך אליהם את היהודים וללבשם עורות זאבים, לא בתבנית פוליטית, כי-אם בתבנית דתית. או קרא אליו ההגמון את הרב ונתן לו מנה יפה שחד, לדרוש ביום כפור לפני קהל עדתו בביה"כ שימירו דתם, הרב נפתח ובליל כל נדרי דרש בביה"כ, כי רב ליהודים להחזיק בהבל, שהנחילום אבותיהם ועת כבר שיפקחו עיניהם, לראות את האמת ש"בתורה הקתולית" ו"ואהבת לרעך כמוך", יהיו כלם לקתולים, להגאל מעוונותיהם ולא יצטרכו להתענות ביו"כ. העדה התפלגה לשמוע דברים כאלה מפי הרב כליל יזיכ וכלם התנפלו עליו בהטה עזה ובקישו לקרעו בדג, בעמל רב הצילוהו שוטרים מירי העם הזועם. ההגמון, שבקש לצוד מאות נפישות בפעם אחת, היה אנוס להסתזק בנפש הרב לבדו ושלם לו שכרו בעשותו אותו ל"בן משק-ביתו, והקהלה היהודית גזרה תענית נוספת על חלול הקדש, ולא ידעה, כי בניהם אהריהם יחללו אחרי חמישים שנה את יום הכפורים בהסתפחם בגלוי במפלגה הקתולית שם צוררי ישראל.

עוד תקודה נכזבה.

המלגרה מודיע, כי עסק הלואה כסף לממשלת טורקיא כבר נגמר בינה ובין בעלי הון ובברלין בתנאים נוחים. בישועה הזאת, שלבאורה אינה ענין רק לפוליטיקנים ולברואים, יש תקוה רבה של העם היהודי בלו — שנכזבה גם היא. כידוע פנתה ממשלת טורקיא בתחלה אל בעלי הון בצרפת בדבר המלוה, אך בעלי ההון הצרפתים תולים עתה עסקי ממונם, ע"פ דרישת ממשלתם, בפוליטיקה הגבוהה, וכמו שלא אבו להלוות כסף לממשלת אונגרון מטעם פוליטי, כן תלו גם את ההלואה הטורקית בתנאי פוליטי קשה, כי תהיה רשות לצרפת, להעמיד משגיחים על הכנסות טורקיא והוצאותיה. בזה ראתה ממשלת טורקיא סכנה, שתהיה המדינה הטורקית תלויה בדעת צרפת וכצופה לה. על בן פנתה טורקיא אל בעלי הון באמריקה, לפי שאין לאמריקה כל ענין פוליטי בארצה, ובראש בעלי ההון באמריקה עומדים יהודים בעיקב ש"ף, ועסקנים יהודים ובראשם מר פאול נתן, ראש חברת העזרה של יהודי אישכנז, שהוא יהודי לאומי, הלכו לאמריקה, גם ציר אמריקה בטורקיא מר אסקר ישמראוס בא שמה ונועצו להשיג כמה ההלואה הזאת איזו זכות פוליטיות בשביל היהודים, כמו לבטל באופן רשמי את אסור כניסתם לא"י, להסיר מהם חרפת הפתקא האדומה הידועה או להשיג רישיונות ליסד מושבות ליהודים בכלל, מה החליטו העסקנים היהודים לא נודע בדיוק, אך ידוע כבר, כי בקישו להשיג איזו תועלות פוליטיות לכל העם היהודי, ועתה באה השימועה, כי עסק ההלואה עם אמריקה בטל וטורקיא כבר השיגה כסף מירי ישלחנים בברלין ובוויין, מזה נראה לדאבון לבננו, כי אין טורקיא רוצה לתת שום הנחה פוליטית ליהודים. תותלתנו ממשלת החרות היתה נמהרה, "המצפה" הביע את הפחד מפני המהפכה מראשי, אמנם גם בהלואה אישכנזית-אוסטרית יד יהודים באמצע, אלא שהבארון אלברט רותשילד הוא "יהודי נאה" ביותר מלעסוק בהבלי הפוליטיקה, הוא אין לו בעולמו אלא המיליונים והרווח והוא לא יתנה עם טורקיא תנאי, לתת איזו הנחה ורישיון לבני עמו בא"י, אולם מצד אחר יש לנו קורת-רוח מעסק ההלואה עם אישכנז, כי זה כמה שולמה תגרה בין אישכנז ובין טורקיא, כי הערבים אצל היפא רצחו בקנאתם אישכנזים אהדים קולוניסטים הבאים לרשת את אדמתם (גם יהודי אחת, מורה בבית חנוך המורים של ח' העזרה, נהרג בידיהם, יען ישמעוהו מדבר אישכנזית), האישכנזים אשר בא"י דורשים בהזקה מאת ממשלתם, לשלח אנית מלהמה לחוף פלשתינה, להגן על נפשותם, אלו נעתרה להם הממשלה היתה כבר דריסת הרגל לאשכנז בא"י, תואנה לכבוש את הארץ בזמן מן הזמנים, לכן טוב שנעשה העסק ויחס ידידות ישוב בין אישכנז וטורקיא.

מבארה ישם מיד: "והעבט תעביטנו די מחסרו", כלומר לא במתנות חנם תפתח דרך, אלא בהלואה, להחזיק מעמד, שלא יפל ואם נפל — ליסד לו מעמד, שיהנה מיגיע כפיו, אבל לתת לאביזנים נדבות חנם, להרגילם להטיל עצמם על הצבור, זאת לא רק שאינה מצוה, אלא אדרבה עבירה היא, כמו שבאר התנא בספרא שם: "והחזקת בו יכל אפילו אתה מפסידו לתרבות רעה, ת"ל עמך". כלומר אם רואה אתה, שבהחזיק בו כמה פעמים אתה מפסיד מדותיו, שהוא סופך על זה ומתרושל בעבודתו ויוצא לתרבות רעה בהטילו עצמו על הצבור, לאכול לחם עצלות, על זה אמרה התורה: "עמך!" אתה צריך רק להעמידו על רגליו, שיהיה שוה לך, לעבוד ולהשתכר, אבל לא לעשותו לישנורר, ובספרי על פרשת אביון ישם (קל"ג ז) אמרו: "באהר ישעריך, היה יושב במקום אחד אתה מצווה לפרנסו, היה מחזור על הפתחים אין אתה זקוק לו".

זאת היא מצות צדקה של תורת משה והתנאים, ברוך שבחר בהם ובמשנתם, אפס צריך לדעת, כי במצות שבין אדם לחברו יוכלו מחוקקים ובכללם גם התורה לחוקק חקים ומשפטים רק לפי צרך הזמן, המקום והמסובות, בהיות ישראל שרויים על אדמתם נכתבה חובה על כל בן ישראל, להחזיק באחיו רק בהלואה בלי רבית, ליסד לו מעמד, שיתפרנס מיגיע כפיו, אבל לא במתנות חנם להפסיד מדותיו, אולם כאשר רבו המלטולים ולא היה עוד ישראל קבוע במקום אחד וכמה ענפי פרנסה נאסרו להם ממשלות הרשעה בימי הבינים וחלק גדול מישראל היה כמעט תמיד נודדים מארץ לארץ ומעיר לעיר (והמצב הכלתי טבעי הזה כבר התחיל בימי התנאים), אז הוצרכו חכמי ישראל להטיל חובה על כל יהודי, לתמוך בידי אחיו גם במתנות חנם ולפי שהרבו למפל במצוה הזאת להוראת שעה ולא היתה מלה בלשון העברית לכנותה, הוציאו את מלת "צדקה" ממשוטה והבינו בה בגמרא את חנינת האביזנים המדולדלים והמטולטלים במתנות חנם, או הוציאו הו"ד גם מצות "העבט תעביטנו" מירי פשוטה ואמרו בספרא שם: "זה שיש לו ואינו רוצה להתפרנס (במתנת חנם) נותנים לו לשם הלואה וחוזרים ונותנים לו לשם מתנה", ומה נהוו כל דיני "צדקה" במובנה החדש בגמרא ובפוסקים.

אך כל הדינים ההם נקבעו רק לפי המצב בימי המלטולים, כשרבו הגולים והנודדים בלי פרנסה קבועה מרשעת החקים המגבילים, אבל בזמן הזה, שאע"פ שאין ישראל על אדמתם חנם ע"פ בארצות זרות קבועים במקום אחד ורוב משלחי-יד האדם מותרים להם, איזה מקום יש עתה למצות צדקה במובן מתנות מיד ליד? השכל נותן, שבזמן הזה הורה מצות צדקה של התורה והתנאים למסומה ואסור לנו לזבזב נדבות לכל הפושט יד מתוך עצלות ומתוך הרגילות לתעב עבודה קשה, כי בזה אנו מפסידים מדותיהם ומוציאים חלק גדול מאד מבני עמנו לתרבות רעה, עתה חובה עלינו לשוב לדין התורה, להחזיק רק בעני, הרוצה ליסד לו מעמד הגון של בני תרבות ולהיות שוה "עמנו" ובמובנו שבוזמן הזה: ליסד בתי הלואה בשביל בעלי עסק דלים לכל יפלו, ליסד בתי מלאכה כלליים, להעסיק בהם את כל הסרי עבודה וגם את השנוררים, אנו מחויבים ע"פ התורה להעביד בעל כרחם בבתי העבודה, אף אם יאמרו: "יהודי יפה" אני, בן טובים אני, אסתנים אני אסור לישמוע בקולם, יפשוטו גבלות בשוק ואל יצטרכו לבריות! כי בעלי הכתים הכינונים, שעליהם מתפשטים השנוררים ההם כל היום, לזכותם במצוות ובעוה"ב ולחוציא מידיהם בע"כ נדבות יותר מכפי חכם, הנותנים הרשים ההם אמללים הרבה מן השנוררים חסרי הבושה, שחלק גדול מהם עשירים יותר מן הנותנים, על אלה אמרו חז"ל בספרי שם: "די מחסורו אין אתה מצווה להעשירו", בתים כאלה נוכל ליסד גם פה בגולה בזמן הזה, כמו שכבר עשו כל עמי התרבות, שאין להם ספרא וספרי ומשניות ופוסקים.

אבל אנו איננו עושים כן, אלא נותנים נדבות לכל הפושט יד, מרכים אנו עצלים בתוך עמנו, מפסידים אנו את המדות, גורמים אנו צרות וכעס וזנק לבעיב בינונים וחלול השם נורא בעולם, כי העמי שכנינו אומרים עלינו: ראו כמה ישפלים הם היהודים, כמה פתאים הם, כמה נשתתו מדותיהם, מגדלים הם

הולכי במל מחזקים יד רמאים, שונאים הם את העבודה
 החמרת ולזה הם קוראים "צדקה" ותובעים עוד ישר
 טוב בעד זה מאלקיהם.
 הגידו לי איפא רבותי מה צדקתנו?
 הכהמסו.

מכתבים אל העורך.

עורך נכבד! בכתבה בגיליון הקודם עיר אספת החברים של הסתדרות בתים, שהיתה בלבוב בשבוע שעבר, השמטו הרצוני והשגותי על דברי מר ראת, העלולים להטעות רבים. לכן הרשני נא לענות בזה בקצור על דברי מר ראת. בתהיים בגליציא נחלקים לשני סוגים: א) בתהיים למתחילים בני 6—7 שנים, ובתהיים לבני 18—20 שנה ויותר. בתהיים מהסוג האחרון אינם ראויים כלל לשם זה, יען שאינם אלא קוראים לגדולים, שהיום הם יושבים על ספסלי בתיים ומהר יעמדו תחת הופתם, בטרם הספיקו לרכוש להם ידיעה כל שהיא בעברית. אבל גם בכתהיים מהסוג הראשון נמצאות תחות אינוורסליות, שנתקבלו לבית"ס למרות רצון המורים, אך ורק כדי לסלח בתכנתתן את הוצאות בתיים. מובן, כי אי אפשר להנהיג באלה פרוגרמה קבועה, כי אין כל הכמות הללי בכל בתהיים שוות בשיב ידיעותיהם. תחת זה שוררת אחדות השמה והפרוגרמה בבתות הנורמליות שבכל בתהיים, ועפי הנסיון, שהיה לנו לגבי הכחות הנורמליות עבדנו את הפרוגרמה לבל בתהיים, שנתאשרה מטעם כל המורים ואשר הסתדרות בתהיים קבלה על עצמה לפרסמה ולהטיל על כל הועדים להנהיג בבהיים. בכל בתהיים הונהג זה ארבע שנים מבטא אחד — המבטא הנהוג בגליציה. הוץ מביים אהד, שבו נוהג עור המבטא הספרדי, רק במחלקות העליונות בלבד, יען כי אלו התהילו את ראשית הקריאה במבטא זה. בכל בתהיים, הוץ מאהד, מהנהלים במקצוע הפיננסי אך ורק עיי הועדים ואין למורים כל מו"מ וכל נגיעה בעניינים הכספיים, וממילא אינם תלויים בדעת ההורים. העובדות, שהזכרתי בזה קימות, נכונות ואמתיות הן. אבל מר ראת מחבב את בהיים העבריים ורואי מאד לקיומם והתפתחותם ועליכן, אעפיי שאין למר ראת כל מושג במצבם של בתהיים, מפני כי לא הכיר לדעת אלא שנים-שלושה מהם בלבד ובאופן שטחי מאד — מצא בכיו לנהוץ לטיל ארוכות בדבר מצבם של כל בהיים ולאחר אותם בצבעים שהורים, כרי לעורך ולורו את הבתי האספה לעבודה רצינית והרצה, המטרה מקדשת את האמצעים — ולפיוך הרשה לעצמו מר ראת להטוא לאמת בשנותו את פניה — אך מר ראת לא היה צריך כלל להשתמש באמצעות הגוומאות, בעוד שהיה יכול להגיע אל מטרתו גם בדרך האמת; אמת, כי עניני בהיים יגיעים ומצבם רעוע מאד — מהסר אמצעים כספיים. הרבה ביס נהרסו מסכה זו בשתי השנים האחרונות ומי יודע אם לא יהרסו היום או מחר עוד ביס אחרים. כי גם אלה המתקיימים עכשו רק בנס הם עומדים. לרב בהיים יש הרעון גדול ואין להם כל תמיכה מאיקה צד שהוא. אמת, כי אי אפשר יהיה להנהיג בבהיים תכנית למורים רצינה ומתאימה למטרותנו כל עוד שלא יגדילו את מספר שעות הלמודים ביום לכל כה, מה שאין ביכולת הועדים לעשות כזאת מהסר אמצעים. הסתדרות בתהיים צריכה אפוא בראש וראשון למצוא אמצעי חזק בשביל בתהיים הקיימים עכשו ולבצר את עמדתם הפענסית, ואז ממילא יובא סדר רצוי גם בשטת הלמודים ותכניהם. — אל חלך הסתדרות בתהיים בגדולות, בל עוד שלא עשתה אף קטנה. תפשת מרבה לא תפשת! ברודי, רפאל סופרמן.

בעקבות ספור אנגלי יבוא איש ועשני לבדאי, ויאמר: לא, דוקא מקורי הוא ואתה באת לסמא את עיני הקוראים ו צ. ש. ש. ש. ש. ש.

מכתבים מערי המדינה.

קראקא. מעשה עורך הדין ד"ר הרמן זיינפלד הרעיש את העיר. הכל נסחיס, אדבוקט פקח ומצוין כזה, אחד מגדולי תכסי המשפט בעיר, מה ראה לשנות כזאת, לבלות ימיו בשחוק הקלפים ולהפסיד מיליון ומשהצה ולוץ שטודירחוב וספרי בנקים להשכון? התרוץ הוא: הבטלה. הוא היה מאותם הדקטורים שונאי הדעת, העושים חכמתם רק קרדום להפוד בו ובשעותיהם הפנויות הם משתפשים לדוף אחרי תענוגים, ולהבדית את השעמום הם מתכבדים לשחוק הקלפים. בזיינפלד היה זה למין שגוען עד שאבד כל משבחתו ורכוש דמים והיו אמו וכל זה לא הספיק ושלה ירו לונג שטרות. עתה הוא איש אובד, וישב מאחרי דלתים ובריה והגה, אם לא נזה היה להגות בספרים בשעותיו הפנויות. בן דרך איש, שאין לו שום אידואל, שום צדך בהיים רותניים ורק לתענוגי בישרים יקדיש כחו.

— בשבוע הזה הלכו גבאי בתי הכנסת פה ורבים מחשיבי העיר אל נשיא הקהלה ד"ר שמואל טילעס, להביע לו תודה על מניו הח"י ר' פינחס דמביצר לפימ אביד פה. הנשיא ענה, כי מאד הוא שמח, כי נתכון לדעת רוב בני העיר, כי לפי ראות עיניו רק הוא ראוי לאותה איצטלא.

מכתב מאנגליא.

לנרן. היחבל של היהודים הנצרים, שבקש קלוד מונטיפיורי ליסד פה, להבלית חבור היהדות עם הנצרות והריסת המהיצה שביניהן, לא נפתה מאפס די תוככים והברים. הרחיק הזקן הנוגד ללכת עד אשר גם התפשים בדעות לא ישניהו עוד. ובכלל אין אנגליא מסוגלה לתקונים ברת. האנגלי הוא מטבעו אוהד בנושנות עיפי למראית עין ולא ישיג גבול אשר גבלו ראשונים. והיהודים למדו אל דרבי עם הארץ, כמו בכל הארצות.

בחוק שביתת יום א' רוצה הממשלה להקל את העול מעל היהודים שומרי שבת בחקקה חוק, כי במקומות שיהודים דרים שם יותר לפתוח התניות ביום א' לשעות אחרות. הקלה הזאת לא ישרה בעיני ראשי הקהלה, כי למה יגרע יהודי חדר הדר בין הנצרים לבתי פתוח נותנו או להיות אנוס לחלל שבתו. ואם יתפצו כל היהודים החרדים להנות מהזכות יהיו מוכרחים להתקן בלם אל חוץ שכונות היהודים וזה יגרם התחרות עצומה בעסקיהם ויוקר הדידות, אשר גם בלא זה מהידן עולה הרבה יותר מאשר בשכונות הנצרים. ע"כ שלחה הקהלה מלאכות ציונים אל הממשלה, שהשתתפו בה כל גדולי הקהלה ובתוכם רותשילד, הלורד סוויטלינג, הרב הראשי ד"ר ארלד, סגן מונטיפיורי, לבקש מאתה, שהחוק החדש יטיל על כל אדם לשבות יום אחד בשבוע פתם, באופן שהיהודי יוכל לשבות בשביעי ולעבוד בראשון.

מקרה מבהיל קרה פה, אשר הראה לכל מה הוא יוסר לב המסיתים בעירגו, הממורים דתם להשיג משבחת קלה. המוסר סימון מצא לו מנוחה מעבודתו בעת זקנתו בבית מושב זקנים אשר לחברת המיסיון. ומיסיונר אחר נת וואלף שמו קנא בו והלשין עליו, כי אינו נצדי נאמן ואינו סאמין בברית ההרשה. וואקף דרש ממנו שיבטל דבריו והוא באהת: אמת דברתי, או הוציא סימון סכיני ודקרהו ומסר עצמו ביד השוטרים.

הדוואיש כרוניקל' מפרסם מעשה דצח שזר, שנעשה לארבעה יהודים באלכסנדריה של מצרים. ערבים בכורולים חזמינו ארבעה צורפים יהודים, לבוא אליהם לקנות כלי זהב וכסף ישנים. היהודים לקחו בחיקם כסף הרבה ועבדו על הים במירות אל מקום המוכרים, לקנות "מציות" ולא שבו שנים מהם נמצאו בשק טבועים ובעל הסודה מעיד, כי הערבים ארבו להם בסירה אחרת והנקום וכוזו כספם והשליכוים לים ושני היהודים האחרים לא נמצאו. הם עברו בסירה אחרת. י"ג ערבים השודים נתפשו ונכלאו.

העתונים פרסמו פה בתור דבר בלתי מצוי דרשת הכהן האנגלי קטבל, אשר הכהנים המצוינים וההכביים בין העם הנצרי פה. דרשתו, שהרעיק בה את העם היהודי, עשתה רושם אדיר בין היהודים, כי גם פה אין אנו רגילים לשמוע מלימ כאלו. הוא החליל בפסוק, כה אמר ה' צבאות ביוםם התמה, אשר יהיוקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים בכנף איש יהודי לאמר ללכה עמכם, כי שמענו אלקים עמכם. "יותר מגאות הלאום, כן אמר הכהן. יש בכנראה הזאת והנפלא שבה הוא, כי בסובן ידוע כבר נתקיימה אף אם לא כלה. באופן ידוע הן היהודים העם הנפלא בכל העמים ותורתם הביאתם לידי כך. מאין לעם המפער הזה כח הסבל להשאר עם קים נפרד אחרי 2500 שנה, שהם כפופים לעמים אחרים ואחרי 1890 שנה שאין להם אף ארץ לבדם, אם לא כי בחר בהם אלקים לעשותם למחוכים בינו ובין האנושות. לאומותם ותורתם דבוקות זו בזו כקשר אמין, לא הפרדנות. להיות יהודי אין די להיות מרע אברהם, כי אם גם לשמור תורת משה והנביאים. אין עם אחר כסוהו בעולם, האנגלי יכול להיות אנגלי גם אם לא יהיה חבר הכנסיה הרתית האנגליה והשם יהודי מכל מושג דת והלאום כאחד. היו כימים קדמונים עמים מבני שם גדולים ואדירים מן היהודים, עמים, שכבשו לא רק את כל הארץ, כי אם גם עמדו בראש התרבות האנושית ואים ק מי זה מזכיר שמם? כלם התערבו בעמים אחרים ולא נשאר להם שריד. לא כן היהודים, הם עומדם קיימים ותורתם רק היא נתנה להם תשומה ולא רק הם התקיימו בעבורה,

כי גם השפיעו על ידה על כל העמים. יהושלים היתה למוקדם לכתלה, המקדש הרב, קרנם נגדו, העם נתפזר בין העמים. מה שקוה זכריה ובני דורו לא נתקום עוד. הלאומים אינם עורום לתר ציון. ישראל אינו מרכז העולם. אבל בסובן אהרן ואילו באותו המובן שהבין הנביא, נתקיימו דבריו. המעין, שפסנו נכעו כל המיסות, להרוות את תיגלם הצמא, הוא המעין היהודי. התשועה באת מהיהודים. שום לאום אחר לא יכול לתת לעמים קה שנתנו הם. אבל הנצרים כזו את הלאום הזה, להצותו ובקשו להשמידו. אולם עוד יבא היום, שיכירו כלם את היהדות ויכבדהו כמקור חייהם.

מקורב ומרחוק.

ענינים מדיניים. צירי הרוותנים בווד המדינה הגליצי מוספים להפריע את עבירת הבית, כי אין הפולנים רוצים לעשות רצונם, להקדים את גמר חוק הבחירות לבל הענינים האחרים, אלא רוצים להשמיט את הענין לססיה הבאה כדרכם תמיד. הועד הממונה על תקון חוק הבחירות גמר עבודתו. על פי הצעתו יקצבו לרוותנים רק מ"ד צירים מתוך קצ"ב. אע"פ שהרוותנים הם חצי יושבי המדינה וגם את ההצעה הזאת הם משמיטים. הרוותנים עישו רעיש במצבצלים ובחוצרות ובתפיש ובמרעישים, אך ללא הועיל, הפולנים עושים שלהם. — עבודת הפישור בין האישכנוים והטישנים תגמר למרות הכבדות שעושים הרדיקלים. רק הסדרים בווד הפועל של הנהגת המדינה ישתנו עתה וועד המדינה ישוב לעבודתו לקצוב מס חדש, אבל רק לזמן קבוע. למען יוכלו האישכנוים להפריע שוב את העבודה כאשר לא יבאו לידי פשר בשאר הענינים. — הסכסוך בין אוסטריא וצרפת בדבר בית זקוק הנפט של צרפתים בגליציא נתפשר. ממשלת אוסטריא לא הצפה לתת לצרפתים ההם את הזכות שהכטיחה להם. יען הם גורמים הפסד למסחר הנפט של המדינה. צרפת קצפה והתרתה בהרם על סהורות אוסטריא. עתה התפשרה הצרפתים ושינו זכותיהם בתנאי שלא יתמוכו בידי חברת הנפט האמריקנית, המשיגה גבול מסחר המדינה. — הדומה הרוסית נפתחה והיא עוסקת בהצעת המס, להנהיג את שפת הלמוד הרוסי בכל בתי הספר הנמוכים של כל העמים.

שונות. הפרינץ מושל הינא הוציא בשוהת, כי בעיר שלוש ישנים יפתח הפרלמנט ההינאי, פרלמנט גמור של נבחרים העם ובית עליון של גדולי המדינה. — בארצות הברית באמריקה השתדלו רבים שיכטל הפרלמנט את ההתערבות במרוץ הסוסים ויטיל עליה עניש, כי המשחק הזה מביא אלפי איש בסכנה ומורידם לשחת. הפרלמנט החליט כן ברוב של איש אהה, שמאן לקבל שחד וחצי הפרלמנט קבל שחד עצום מאת חברת המשחק, השערוריה נודעה והארץ כמקרהה. — בפטרבורג נמצאו שני ארנזים גדולים ילאים תוי הדואר ישנים, שהוסרו מעליהם הותמות הדואר באופן חמי, למען יוכלו להשתמש בהם שנית. שם התפתח מסחר גדול בגנבה הזאת. — הנוצרים-סוציאליים בוויץ עם הכהנים הקתולים התאספו בבית מועצת העיר, לקרוא תגר על ראש האזרחים היהודי ברומא, שחרף את האפיפיור ביום מלאות ארבעים שנה לכבוש העיר מידו. הם רוצים לחזק כזה את מצבם הרעוע ולעורר שנאה ליהודים. — בליל 16 בחדש זה בהצות הלילה יהיה לקוי לכנה הירח יתכסה מעט מעט בצל הארץ עד שבשלושה רבעים לשעה השניה יהיה כל הירח מכוסה ומראהו אדום-כהה.

*

מחלקת בן מבקשי נפשנו. אגודת לואיזה' כברלין חלקה חוברת בארץ לתכלית ציד נפשות יהודיות לדת הנצרית ובה נאמר: "השמר לך משנוא את היהודים, כי עם ה' הם והי' לא נתן רשות לאדם להשתתף בזכותו לענוש וליסר; ונוקם הוא בצוררי ישראל באף וכחמה". עתון אנטישמי לא יכול נשוא את המוסר הזה והביא ראייה מלותר, רכס של הנצרים המתקונים, שצריכים הנצרים להשמיד את היהודים. כי כן כתב לותר: "עד מתי נטפל בעם המחוסר והמנודה הזה, ביהודים? זאת עצתי. את בתי תפלתם ואת בתי מדרשם נשרוף באש ומה שלא ישרף נכסה בעפר. גם את בתי מעונם נתוץ ונהרום, על רבניהם נשים ענש מות אם יוסיפו להורות תורתם. אסור יהי ליהודים

להראות בחוץ. ואם כל אלה לא יועילו, אז נגרשם ככלכים שומים.

בנות ישראל בשבי. כבר הודענו על אדות הנערה היהודית שנגנבה בנארוול והוכאה בשבי אל המנזר הפיליציאני בקראקא. אביה שמע, כי כברלין היא והלך שמה ושם עבר עליו מסע מסהיב ושתי רגליו נקצצו. אהיב מכרה אמה כל אשר לה והלכה לדרוש אחרי בתה עד שנודע לה, כי היא בקראקא בשבי ביד הנזירות. ביגיעת עורך הדין ד"ר רפאל לנדא צוה בית-הדין המחוזי כציעשאונו את ביה"ד המחוזי בקראקא, להוציא את הנערה כחוק יד מידי שוכיה. אך ביה"ד בקראקא לא שם לב לפסק ביה"ד וגם ביה"ד הגדול למדינה לא נזקק לה. ד"ר לנדא קרא תגר לפני ביה"ד העליון בוויין וזה משמיט את הדבר ואינו עונה. למען החוק את השוכיה בידי הנזירות היום ביה"ד הקראקאי אפטרופוס נצרי לנערה. ד"ר לנדא ערער על זה, כי אין סבה להוציא את הנערה הקטנה מרשות אביה ופנה אל המניסטר למשפטים והוא הכטיה, כי יכדוק את הדבר.

מי אלה? מנהל בית הספר של כל ה' כל ישראל חברים כנגד מודיע על-אדות בעלי בתה דתית משונה, היושבים במחוז אמארא כככל ונקראים "סבאים". לשונם היא מין זרנון ארמי רומה ללשון הגמרא הככלית. דתם היא תערובת דת ישראלית דת הנצרים, דת מחמד ודת הפרסים הקדמונה. כישו הנצרי אינם מאמינים, אלא כיוחנן המטבל, שהוא נביאם. מדרכי היהודים נשארו פידים דיני גדה, תפלה שלש פעמים ביום, אסור גלוח הזקן, דיני מאכלות אסורים ושחיטה. לבית תפלתם יקראו "משכין". אבל את השבת הם שוכתים כיום א' כנוצרים. פניהם פני יהודים ומלאכתם לרוב חרשת זהב. כפי הנראה הם מורע ישראל, אלא בכערותם התבוללו בימי קדם כנוים.

פגרים בפרס. כעיר שיראס כפרס התנפל ההמוץ על היהודים, הרגו אחד עשר מהם ומחצו המשה עשרה. שרדו את כל הבתים כרחובות היהודים. המשת אלפי יהודים נשארו בעירום וכחטר כל. פקירי פרס עם הקונסול האנגלי קבצו כסף כשכילים.

הבטחת הגולים באחריות. כימים האלה היתה בעיר החוף הרוסית ריגא ועידת באי-כה יק"א באי-בח בנקים רוסיים ואנגליים לתכלית סוד כנק והכרת אחריות לגולים יהודים. הועידה החליטה כך: להקל ולסדר את ההגרה היהודית מצאנו לנכון לתקן בין תקנות אחרות מוסד פיננצי. התעודה העיקרית של המוסד הזה תהיה להמציא לגולים קרמזות-מסע כזול, להכטיהם באחריות מפני מקרה החזרתם לאחור, להמחיא להם כסף על ידה, להפקיד הסכומם, וכאשר יגדל הבנק וירכה כספו ימציא לגולים גם הלוואות, למען יסדו להם מעמד כמקומות מושבותם החדשים. הבנק יוסר ע"י הכרה של שותפים, שיקנו מניות לא קטנות. כל גולה עומד כסכנה, שלא יתנו לו רשות לעלות על היבשה כאמריקה. מקרים כאלה יקרו בכל שנה למאות וזה אסון לאנשים ההם, שאין לתארן, איך ישוכו לארץ, אשר קאה אותם, בידי ריקניות אחרי מכרם את כל אשר להם והוציאו כסף פדיון כל הפציהם להוצאות הנסיעה. לכן כרצון יתן כל גולה איזה סכום קטן להכטחתו ואם ישיבוהו אחרנית ישיג סכום הגון לבחור לו דרך חדשה.

הגבלת זכות היהודים בפולין. כידוע החלימו הרמוקרטם הלאומיים כפולין הרוסית, לדרוש מאת הדומה הגבלת זכויות היהודים כפולין כמו ברוסיא. עתה פרסמו הפולנים המתקדמים, כי הם מתנגדים להגבלה ולא השתתפו בוועידה ההיא. עתוני היהודים מתאוננים שבעוד שהמתקדמים הפולנים לא אבו כלל להשתתף בוועידה, ככדי שלא תצא החלטה מחפירה כזאת מאת כל המפקדות, השתתף בה הפולני כן דת משה קוטפנר ושתק וסבר וקבל.

בת ק"ז שנה. כדרקני הגדולה כאוונגון מתה האשה היהודית אלמנת מרדכי שווארץ בת ק"ז שנה. היא היתה האשה הזקנה ככל ארץ אוונגון, מעודה לא הרגישה מעם מחלה, מששת בניה חי עוד כן אחד כן תשעים שנה ואהיו כן פיג ואחותם בת פיה.

שודדים בצהריום. כנולגריא, כמי כמקדון, ישנה אגודת שודדים המתכנים כדרך כבוד רכולוציונרים ע"פ מנהג שודדי רוסיא כשעת הרום. הפוליציא הכולגריית נושאה להם פנים, כי תעודה פטריוטית לרכולוציונרים, לגאול את ארץ מקדון מתחת יד המורקים. ע"כ מלאם לכם לשלוח מכתבי התראה לעשירי היהודים, לתת להם תרומה מכספם ואם לא, דמם כראשם. לפני ימים אחדים התנפלו המשה "פטריוטים" כאלה על השלחני יהודה איזראעל כסופיא, הדר בשוק העיר, לגזול את כל הכסף הנמצא. כאשר מהו כהם משרתי השלחני, ירו עליהם והרגו סופר אחד ושומר אחד ושלושה נמחצו. אחדים מן הרוצחים נתפשו. יתר היהודים העשירים שרויים כפחד מות.

נגד המרת הדת. ככרלין היתה שוכ אספה רבה של יהודים, שהקהילה, הכרת אזרחים אשכנזים כני הדת היהודית, לקרוא תגר על היהודים המכניסים ילדיהם ככרות הדת הנצרית. דברים קשים והדים נשמעו שם נגד הכונגרים. הנשים ככו תמרורים על הלול כבוד ישראל. כלם דרשו לנדות כל משומד ולכלי בוא עמו כדכרים. האספה החליטה לקרוא תגר על הממשלה המכבדה את המומרים כמשורות טובות ומשלמה כזה פרס כער כנידה ותרמית ורשעה. גם החלט להורות את הילדים תורת היהדות, למען ידעה, כי עליהם להתגאות בה.

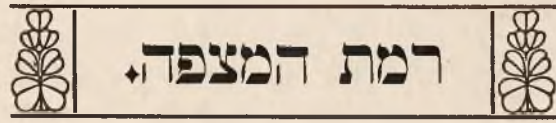
קניית נחלות בא"י. אגודה יהודית קנתה נחלה כת אלפים הקטר אצל המושבה פתח תקוה ואגודה אחרת קנתה נחלות בנות המשת אלפי הקטר סמוכות לעזה ולחיפה.

מעשח גליציא במרוקה. המחמדים כפעץ, עיר ממלכת מרוקה, לקחו כשכי את נכד הרב הגאון ר' רפאל אכנוה, נער כין י"כ שנה, להמיר דתו. הקהלה שלחה צירים אל ראש הממשלה ואהיב גם אל השולטן עצמו ולא הועילו, כי השוכים אמרו, שהנער עצמו רוצה להיות מחמדי. כאמת כקשו רן, שיתנו להם היהודים כפר נפש, הון רב מאד. אהיב השתדלו מנהלי ביה"ם של האליאנס והקונסול הצרפתי והאנגלי ויחד דרשו מאת הממשלה להשיב את הנער. המניסטר געתי, שידבר מורה האליאנס עם הנער. כאשר דבר עמו כפני המניסטר ענה הנער, כי הוא ממיר דתו כרצון, אך כאשר פנה המניסטר ממנו הודה הנער, כי חתרו כו, שאם יחפוץ לשוב ישרפוהו חיים. כסוף הושב הנער אל בית אכיו.

עזבון סימון לא"י. כהאנוכר כאשכנז יש ליהודים עזבון הנדיב סימון, כמה מיליונים לתכלית חנוך בני יהודים למלאכה ולעבודת האדמה. מן העזבון הזה נוסד סמוך לעיר בית חנוך נערים לעבודת הגגנים. שנים אחרות נדמה, כי יכרא המוסד הזה תקופה חדשה ליהודי אשכנז, יקרע כמה מכני הרור החדש מן התגרנות ויעשם לעוכרי האדמה. אבל הנסיון הורה, כי העבודה לריק. התלמידים ימאסו אהיב כעבודתם וישוכו אל המחמר. ע"כ התחילה הנהגת המוסד כהעכיר כספה לפלשתינה. היא תומכת ככצלאל, ואומרת ליסד גם כים למלאכה בא"י ואת תלמידיה כהאנוכר תעביר ג"כ לא"י, לעשותם לקולוניסטים.

ברוהן חפשי. העורך האנטישמי החמסן כרוהן, פוליטיקן ופרלמנטרי, שהיה נאשם, כי הטיל אימה על כעלי עסק יהודים, להוציא מידיהם כסף כאונם, יצא לחפשי. המשפט האריך שני שכועות והעסיק את כל דעת הקהל ככרלין כמשפט כיעלוהלאוועק בוויין.

תרי אפ"י. וואלף: מדוע אומרים, שהעתונים יוצאים, הלא השקר אין לו רגלים כער: הם רק יוצאים ידי הובתם.

רמת המצפה

צפון ושמאל

סאת מתתיהו מייזיש.

הצד הצפוני זכה לחשיבות יתרה לפנים. הר ציון מכונה ירכתי צפון (תהלים מ"ה ד) הכרוכ כא מצפון (יחזקאל א' ד), כמקדש ערכו את להם הפנים לפני

ה' בצפון (שמות ט' כ"ג). גם שחמו כצפון (ויקרא א' י"א) וכן נהגו כבית שני (זכחים מז, נג, נד:), מלבד כמדשים קלים (שם נה). ככור ופסה (נו:), ותור וכן יונה (מח:), שהיו שוחטים לכל רוח. ואף כמשמרות ככיהמ"ק "שכח הוא להם לחולמי צפון" (סוכה נו: רש"י ד"ה שבילגה לעולם חולקת כדרום). משמרת ישכב השתכרה כשנקנסה משמרת כילגה, וישכב היה משמש תחת כילגה כצפון. המאוחרים ראו, כמו יחזקאל, את השכינה כצפון (מדרש זוטא, שה"ש פ"ב ט') ואת משיח כצפון (כמ"ר פ"ג). אף מושב הצדיקים לאהר מותם הגיע, נקבע כצפון (חנוך כ"ה ח'). וכן היא גם דעת התוספות (ד"ה עד היכן, קדושין עא:). שהגיע נמצא מצפון של עולם.

מפני כל זה נדמה הצפון לצד מסוגל ומכיא כרכה. כשהיו ישראל נזופים כמדבר, לא נשבה רוח צפונית (יכמות ע"א). אלמלא רוח צפון לא יכול העולם להתקיים (כ"ב כ"ה). הרוח הצפונית עושה את הרקיע נקי כזהכ (ספרי דברים ל"ב ב). אף שכמציאות הרוח הצפונית בא"י אינה משהרת את הרקיע מעבים, אלא להפך מכיאה גשם. גשמי צפון מרוכים יומא כא). רוח צפון תחולל גשם (משלי כ"ה כ"ג). יוצאה רוח צפונית ויורד מטר (מכ"תא ט"ז ז). חשרת עבים מתקבצה איפא מירכתי צפון וככל זאת הצפון מנקה את הרקיע כזהב, זאת תולדת ציור קוסמולוגי. אף כשאר ענינים הרוצה להשיג אושר, יכוון איע צפונית. הרוצה להוליד בנים יצפין (כרכות ה). הרוצה להעשיר יצפין (כ"ב כה). הצפון הוא ככלל שם שבה, התורה ומשיח נקראו צפונה (ד"ר פ"א). צפון א' היה לי כיניכם זה בהמ"ק, שהייתי נצפן עמכם (לקומים ממדרש דברים זוטא ב' כ"א ד' ט'). גם כתפלות גדולה מעלת המלה הזו: "כשעה שישאל מעלים את התמיד וקורין את המקרא הזה: צפונה לפני ה'. זוכר ה' עקדת יצחק (תניא דבי אליהו רכא פ"ו).

מרוע הצפון לא ידעו מאומה היהודים הקדמונים. "מצפון תפתח הרעה" (ירמיה א' י"ד) מוסב על ע"ם כא מארץ צפון" (ו' כ"ב) "וארץ צפון" הלא היא, על נהר פרת" (מ"ו י'), כלומר ירמיה נכא, שמצפון, כככל, יפרצו אויבים לא"י ויגרמו רעה ליושביה, וכן סבור התלמוד, אשר מן הכתוב מצפון תפתח הרעה" יוצא, שככל היא כצפונה של א"י (כ"ב כה:). כמלותיו של ירמיה לא הכנים או איש איזו כוונה נוגעת כציורים קוסמולוגיים. כאופן דומה לרברי ירמיה נמצא על כתובת אשורית אחת, מכומא המורא מפני, אויכי צפון ושם הכוונה על הגומרים והאשכנזים (אשכנזים כאסיה הקטנה

1). יהיו מטילים אימתם על אדוני אסיה המערבית. גם הכתוב "ואת הצפוני ארחיק מעליכם" (יואל כ' כ') אינו נמשך על ציור הרוע. התלמוד מפרשו כאמת על יצה"ר, אבל לא מפני שמדורו כצפון, אלא כשכיל "שצפון (מזון) כלבו של אדם (סוכה כ"ב). כתנדכא"ר (פ"ד) נדרש מן הכתוב הזה עצמו, מה שצפנו עליכם רעות, מרחיק אני מכמי, הדורשים כקשו למצא ככתוב הזה הרחקת הרוע וככל זאת לא נצנץ כמוחם, אשר כהכנוי הזה כעצמו "צפוני" יכול להמצא שמו של הצד המשחית. פשוט מפני שאז לא היה נודע כלל אצל היהודים הצפון כתור מכיא רעה. (ע"פ פשוטו של מקרא הכונה על הארכה, שכא אז כמקרה מצפון, כמו שנראה מסוף הפסוק: "והדחיתו אל ארץ ציה וכו' ועלה כאשרו ותעל צהנתו". המערבית).

חשיבות הצפון היתה משותפה ג"כ לעמי אסיה אחרים, וכן מוצאים אנו כבר כישעיה, שירכתי צפון נחשבו להר מועד של אלי ככל (ישעיה י"ד י"ג) (מקום ועידתם, כן צריכים להכין את המלה "מועד"). ענו, אליל השמים של הככלים, נדמה בתור יושב על כסא כצפון 2). המכבות את התמוז פנו צפונה (יחזקאל ח' י"ד). צאצאיהם של הככלים בני דת מנדעאה, דמו ג"כ את הצפון למדורו של אל 3). וכן גם עמים, שלא שייכו להגזע השמי, הגדילו את ערך הצפון. הגזע אינו מצין הקף תרכותי ציורי או דתי, רק הקף כלשני. לפרסום ציורים והשקפות אין תחומים. ההודים צירו

1) Winckler : Keilinschriften und das alte Testament 3 101.
2) Zimmern : Keilinschriften etc. 352.
3) Brandt : Mandäische Schriften 213.

חריפות ההלצה, שבה מצטין מנדלי מוכר ספרים. מתעורר הקורא, מתעטש וירוח לו. הדלות המנואלה היא לברנר מין פלחן, והוא המכהן במקדשה, עובד עבודתו לישמו הגדול והקדוש של העוניה, בלי כל סנדנציה ובלי כל מהשבת חוץ. דומה שנוהר הוא מלחלל את אלילו זה באיזו מלה מברדה.

לא כן מנדלי מוכר ספרים, הוא כתאר את העוני והשפלות בכונה נלויה, שיהיו נושאים נקומים בפניהם בהסתכלם באפקלריה המאורה, שהוא מעמיד לפניו, שיהיו רואים את הרפיש ואת הבוץ שהם חוצים כס עד הצואר. בולטת היא המנדנציה בכל דבריו, להעיר ולעורר בריות עלובות אלו, להתנער מאבק העצלות, המפילה עליהם תרדמה, שהיא בעורם, ולחיות כאחד האדם הנהנה מיגיע כפיו, מתפנים בנחת ולא בצער, ככבוד ולא בקלון, מתאווה הוא מנדלי מוכר ספרים, שיהיו גבור דלות אלה עוזבים את תפקידם, שאינו נוח לו כלל ליוצרים ושלא היו משמישים לו חמר להבא.

מנדלי מתאר באופן פסיכולוגי את כל ההרגשות, שמרגישים גבוריו, למשל נותן הוא לנו מושג ברור מן המחשבות העולות בלב ר' מנדלי, כשהוא יוצא מן הרחוב הצר ושובך בדרך נסיעתו פרקן על האחו הרענן ומתחמם לאור השמש. מנדלי מוכר ספרים אינו מוצא בנבורו זה, כשהוא מתבונן בהדרת הטבע, איזו השפעה, ולא איזו רגשי כבוד למקדש הטבע, אלא איזו הנאה מיוחדת מעולמו של הקביה.

אבל לא תמיד מנדלי מוכר ספרים הוא צייר בביני וברחמי, לפעמים אינו יכל לעצור בעד רגשותיו הרומים, אז שומעים אנו את קולו כקול נביא מוכיה, המיסר באמרי פיו את בתולת בת ציון החוטאת, ואעפ"כ היא חביבה עליו מאד, בתוכחותיו ממין זה שומעים אנחנו הד קול יריחו הנביא המקונן על טיובת אומתו ועל חרבנה באהד.

מנדלי מוכר ספרים הוא הסופר הראשון, שנתן לספרותנו העברית ההרשה צורה אירפית, שפתנה שנתגדרה כראשונה רק במליצות תנכיות אחדות, לא יכלה לברא לנו ספרות מפותחת, גם אברהם מפה נתגדר רק במליצות קבועות ולתכן לכל יצירה ויצירה שמשו אך העבר של אבותינו, אבל החיים החיים זרים היו לו לגמרי, יפה העיר בענין זה אחד העם, שעם ישראל חי רם בעבר היפה ובעתיד הנשקף לו בחזיון, אבל בהווה חי הוא כמו בחלום, ער שבא מנדלי מוכר ספרים ותאר את היינו החיים, זהו הריאליזם והאירפיות, שהכנים בספרותנו.

פרמיסלה. פנחס תאומים

הערה קטנה.

אמר ריש לקיש נכרי שישבת חייב מיתה, שנאמר יום ולילה לא ישבתו וכו', איך יוחנן נכרי שעוסק בתורה חייב מיתה, שנאמר תורה צוה לנו מורשה ולא להם (סנהדרין נ"ח:). מה קשים הם הדבורים האלה! וכי יעלה על הדעת שאמלי היתה יכלת בידו ר' יוחנן וריש לקיש היו ממתים את הנכרים השומרים שבת והעוסקים בתורה? אך כפי הנראה לא הביעו החכמים האלה, שחובה להרגם, אלא דברו בהוה, שבימיהם נרדפו הנצרים, ששמרו שבת ועסקו בתורה ונדונו מאת המלכות למיתה ור' ור"ל מצאו סמך לדינא דמלכותא, שהוא בעיניהם גזר דין מן השמים, בתורה, אבל רק לרמוז ולא לחובה, כי אך יכול ר' יוחנן האמורא לחלוק על ר' מאיר התנאי, שאמר: "אפילו נכרי העוסק בתורה הוא ככהן גדול" וגם הוא מצא רמז בתורה על זה: "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים ולוים וישראלים לא נאמר אהא האדם", וחכמי הגמרא הכבולית, שלא ראו בעיניהם את ההרגות, שערכו הקיסרים בכל עת בנצרים, פירשו את ענין השביתה על סתם שביתה, כלומר עצלות: "אמר רבינא לא נצרכה אלא בישיב בשבת", כלומר בראשון בשבת כבר נהגו הגוים בימי רבינא לשבות בהיתר ובשבת עדיין שכתו או נצרים רבים וקסרי ביצען כבר היו או גם הם נצרים והרדיפות על שמירת שבת חדלו, ע"כ פירש רבינא את דברי ר' יוחנן על סתם כטול ממלאכה

השירים רבה פ"א ב'). וכן יש בהספר הגנוז עלית ישעיה (חי ז'), שאין שמאל למעלה מן הרקיע הששי. יתכן, שאמרו זאת במובן שאין יד בחה"א אין רפיון בשמים. שמאל בכל אופן נחשב לרעה ביהדות ולמעולה בכשפים. בתור דעת היהודים מובא: "השמאל נכבד שהוא משכן הלב ושורש לחיים" (זוסיפון פ"א), אצל היהודים הרשמיים לא ידעו מזה מאומה. (סימן לדבר: בני שם כותבים מימין לשמאל ובני יפת, אף על פי שמכלו את הכתב מכני שם, כותבים משמאל לימין, המערכת)

(סוף יבוא).

מנדלי מוכר ספרים.

הזיון זר מוצאים אנחנו במנדלי מוכר ספרים על שדה הספרות העברית החדשה, הן מצד התכן של מפעליו, הן מצד סגנונו. להרכבה קוראים ידוע הוא בתור סופר זרנון, מנדלי מוכר ספרים יליד הגטו מצא לו למקצוע ספרותי היותר מתאים, לתאר את חיי היהודים, את העירות הקטנות, את העוני השולט בעירות אלו, את חיי הקבצנים ובדומה. על-כן אי-אפשר היה לו לבטא בשפה העברית הרעננה את החיים האלה. כשפה שנישתמשו בה נביאינו כשהיו ימים טובים לישראל וישבו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו, לא יכל מנדלי מוכר ספרים לתאר את החיים השפלים, הגלותיים והמרים. על-כן נמלט אל יציר הגלות, היא השפה הזרנגונית.

אבל אף על פי שמצא מנדלי מוכר ספרים את השפה הנכונה בשביל תאוריו החביבים עליו, כל כך לא יכל לותר למרגלית זאת, שלא תמצא בספרותנו העברית, מה עשה — עמד וברא לו סגנון בפני עצמו, סגנון, שיכל היה להשתמש בו בכל מקצועות החיים ובפרט לתאר בו את הרחוב היהודי המנוון. ידוע הוא מנדלי מוכר ספרים לתרגם לרוח השפה העברית קללות, שיש להן על פי רב מהלכים בשפה הזרנגונית. גם הרכה כלות, שנחשבו אצלנו לזרות, מאזרח הוא אותן בשפה העברית. להרכה מכטוויי יש מושג מוחשי רב. למישל אומר הוא כספר הקבצנים: יהורים ולרקנים ועב פאתנים, וזה נותן לנו מושג מפורס ידוע בעירות הקטנות. אין מנדלי מוכר ספרים מקפיד כלל לישמור את דסגנון כטהרתה פעם משתמש הוא במליצה תנכית, אשר תיטב בעיניו ופעם בגליצה תלמורית או מדרשית, יותר מקרב הוא מאשר מרחק. הוא מדבר כשם שסתם בני אדם מדברים. לסגנונו של מנדלי מוכר ספרים יש עוד מעלה על סגנון שאר הסופרים בני דורו, יען ישגנונו כשהוא לעצמו תכן הוא. בסגנון המיוחד, שהוא נותן לכל אחד מגבוריו, רוישם הוא מושגים שלמים, באופן דבורו של ר' מנדלי בדבורה של חיה מריינה, בדבורו של ר' אלתר יקנה"ו מנלה הוא לנו מפורים שלמים מחיי היהודים בעירות הקטנות.

לסגנונו של מנדלי מוכר ספרים יש איזה דמיון עם סגנונו של יליג, אבל בכל אופן יש הבדל גדול בין שני הסגנונים האלה. יליג תכל את שיריו במליצות תלמוריות אך בשביל ליבות ולקשט את מליצותיה, שאהבם מאד, אבל חנם ואפים לא נשפכו על סגנונו ולא נעשו לעצמו וכישרו של סגנונו. לא כן מנדלי מוכר ספרים, סגנונו מתמוג ונעשה צוק אחד עם כל המליצות התלמוריות.

יכולים אנו לאמר: יחיד דוא מנדלי מוכר ספרים בתאוריו את חגטו ואת העוני השולט בו, לא היה לנו עוד סופר, שיעסוק במקצוע ספרותי זה. אחד הוא אפשר הסופר הצעיר י"ח ברנר, שיכול להשתוות אליו במקצת בספרו מעמק עכור, שבו מתאר הוא את הדלות המנוולת. אך בכל אופן גדול הרכה ממנו במקצוע הזה מנדלי מוכר ספרים. ברנר מתאר את העני כמו שהוא ואינו מקישמנו בלבוש הצוני. אבל לא כן מנדלי מוכר ספרים, פעם ילביש את הריאליזם שבדבר, בתאור טבע יפה ופעם בכדיחה נאה. מדי קראנו את מפעלי ברנר נפשנו עגומה ולכנו נלחץ תחת עכשית של רפיח חיי השפלות. נרמה לו לקורא, שהוישם מחנק לצוארו, ישחדר לו אור לנשימה בחוג של סטב מרירות הדלות וצחנת ההתנונות בכל מוראה, מה שאין כן בעולמו של מנדלי-מוכר ספרים, החדירות שכתאוריו אמנם עוקצת היא ויורדת לפעמים ער תהום הנפשו, אלא ישמער

להם ג"כ את הר האלים מרו בצפון, ובן האלימפ היוני בצפון הארץ נחשב למושב האלילים, הרומים ובן הגרמנים היו מקריבים צפונה 4). המעם להציור הזה, הקובע את ארזני העולם בצפון, מינה בודאי באסטרוולוגיה. מכל כוכבי חשמים הנראים בעין הפשית, נדמה רק הכוכב של הקוטב הצפוני (פאלאר-שטערן) בקבוע ואינו משנה את מקומו ברקיע, העתיקים חשבו מיד, אשר סבת קביעותו היא, מפני שכסא אלים נמצא עליו, ויסרו בדמיונם את מושב האדירים הנערצים בצפון. הכוכב של הקוטב הצפוני גרם בליים להוקרת הצפון, אבל בכל זאת לא דמו העכוים את מושב האלים כתור מרחף כאויר או מועתק על איזה כוכב, העתיקים דמו באופן גשמי וארצי, אם הכסא בשמים, אז הוא מוכרח לנעת ג"כ בארץ, האישורים וכן אח"כ המנדעים, צירו להם, שהדרום היא ישפלה, ים ומול הצפון עולה הארץ ומתנשאה, עד אשר בקצה הצפון, בירכתיו, מגיעה הארץ בפסגתה עד השמים (וכאמת בכל ארצות העמים העתיקים — מלבד מצרים — נמצאים הרים גבוהים בצפון המעי) ועל הפסגה הזו דרים האלים 5). הצפון גבוה ורם יותר מכל מקומות גבוהים ורמים (ס' רויאל טו: דפוס וילנה תרמ"א, מן הציור העתיק הזה יצאה המליצה האישכנית Der hohe Norden, אף שבאישכני עצמה אין הרים בצפון). היהודים מאמיני האחדות היו נשגבים על היות כאלה ולכן אמרו בכונה: "נוטה צפון על תהו" (איוב כ"ז ז') ולא שנסמך על הר, כנגוד לאלה, אשר אמרה שרוח צפון סגורה ע"י ההר המגיע עד הרקיע, השבו היהודים, שרוח צפון אינה מסוככה (ב"ב כ"ה). והשתמשו גם בנשכ הלעני, למען הוות את דעות העכוים ולבטל את השפעתן החזקה על ההמון והיו מהתלים, אשר לכך לא גמר ה' את רוח צפון, למען שאם יבוא מי שיחשוב אי"ע לאלוה, שהוא יגמור את הפנה הזה שאינה מסוככה (פרקי דר"א פ"ג), כלומר להאלים הדרים בצפון בדמיונם של העכוים אין יכלת למלאות את החסרון.

הצפון נחשב בכ"ז להמעולה ברוחות העולם, והצד הצפוני הלא הוא הישבאלי (תרגום בראשית י"ג מ'), והנה מתגלה לפנינו נגוד; הישמאל נחשב אצל היהודים בהפך להצפון לצד אם לא מישחית, אז ככל אופן גרוע. כבר לפנינו היה הישמאל פחות בחשיבות מן הימין (בראשית מח ג'), לב חכם לימינו ולב כסיל לישבאלו (קהלת י" ב') את הגדול היו מכבדים תמיד בימין (חולין צ"א) וזה דבר טבעי ומובן מפני שהיד הימנית עולה ככה פעולתה עד הישמאל, שהיא יד כחה (פנחות ל"ז). אבל מעלת הימין לא הצטמצמה בחשיבות כזו, להימין אצלו גם ערך מיסמי-דתי, כל העולים למזבה עולים דרך ימין (זבחים סג, משנה), הנכנס להיכל פונה לימין (סוטה טו: משנה), כל פנות שאתה פונה לא יהיו אלא לימין" (גמרא, שם), אף כל הנכנסים להר הבית נכנסים דרך ימין, חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקף לישמאל (מדות פ"ב), כלומר מנודה או אכל היו נכנסים דרך שמאל, אף בדברים פחותים היו מדקדקים באופן כזה, נועלים ורוחצים בימין תחלה ולא בישמאל (שבת ס"א). הצד הישמאלי גרוע אף בגוף האדם, כ"י כליות יש בו כאדם אחת יועצתו למובה ואחת יועצתו לרעה" ומפרש בגמרא: "מסתברא דמובה לימינו ורעה לישמאלו" (ברכות סא:). הצד הישמאל היה מבשר רעה: "תני ארבעים שנה עד שלא חרב הבית... גורל של שם היה עולה בישמאל" (ירושלמי יומא פ"ו ה"ג), כן גם אצל האשורים היה הישמאל בבדיקת הכבד (ספן רע 6), מיחס בין שמאל למומאה כמו בקבלה, אין זכר ישר בתלמוד, אבל יש כמה רשמים, המכשפים בקשרים היו עושים "כל קטרי בישמאל" (שבת סו:), היה להש אסור, איני מישבתן (אפרוחים) אלא בישמאל (תוספתא שבת פ"ז), כעין זה היו הרומים קוסמים בישמאל בתור סימן טוב (sinister), המצרים היו משכיבים את המתים החנומים על שמאלם 7). ולהפך ביהודים אמרו: אין ישמאל למעלה (שיר

4) Grimm : Geschichte der deutschen Sprache 980—986.
5) Brandt : l. c. 215.
6) Lenormant : die Magie 452.
7) Ermann : Agypt. Religion 127.

מתוך עצלות, שהוא מביא מיתה על העמים. ועל הסתירה מדברי ר' מאיר נכרי העוסק בתורה פירשה הגמרא: "התם נשבע מצות דידהו" כי הנכרים קבלו עליהם שבע מצות בני אבא את הנכרים שקבלו עליהם דת ישראל ועסקו בכל התורה דנו הנכרים במלכות ביצנץ וכפרם למיתה. הנה גם בזה דברו בהוה ולא לחובה או למיתה בידי שמים. ש. מ. ל.

צבי באלין	שטארנא מאנגהארד
טאורשים במרחשון תרע"א	פדחייצה
בוטשאטש	
אלטר וואכטטיין	הנה נאכט
טאורשים במרחשון תרע"א	
טלוסטע	בוטשאטש

ברכת מ"ז לידיו מר משה גראנגער ואשתו לחתונת בתם מר זיסל בקראקא עם מר משה גומהערין באשפיצין.
 מקרב לבי פנימה אברך במ"ז את ידי יקורי מר דוד וועכסלער בקומרא לארוסו את מ' הנה וועכסלער (ברעזאן (רוסיא). מ"ז לחוריו. אלעזר אלטשילער.
 מעמק לכבי אברך במ"ז את אחי מר היים לארוסו עם מ' פערל רובין בדוקא.
 יהודה איינהארן אשפיצין.
 אברך במ"ז את רעי יקורי מר היים איינהארן לארוסו. לייזער פערטיג — אשפיצין.
 ברגשי חבה ורעות הנני מברך במ"ז את רעי היקר מר היים איינהארן באשפיצין לארוסו.
 יהודה גערשטנער — אשפיצין.

מהות המוסר
 מאת ישראל סירקיס
 המחבר העברי הזה סלל דרך הרשה בפילוסופיה והוא מגלה תעלומות חכמה במסתרי נפש האדם. הוא הופיש כל רוי הסבות, שגרמו את הדעות המוסכמות בתורת המוסר של סדר ההברה. הוא מהפך את כל השקרים המוסכמים ומעמידם על אמתתם. קורא לכל כלל אנשי בשמו האמתי ומראה מקורו. המחבר הוא פילוסוף עמקן ובכ"ז בעל סגנון פשוט ומוכן לכל, בכל פרק ופרק הוא מגלה הטון אמיתות מפלאות ומחכימות. ספר זה לא נכתב אתתוכנו זה מאות בשנים. המכר באוסטרי במסר להמצפן.
 מחירו 1.40 כתרין עם פרטא ע"י ארמיניסטרצ'יא של המצפן.

בבית המערכת של "המצפן" נמצאים הספרים האלה למכירה:
 דעמביצה, בריקת יופי תולדות הרבנים בלבוב ושאר גדולי ישראל שני חלקים. K. — 4.
 דוקעס, אהרן למושב תולדות רבני אלטונא, האמבורג, וואנדסבעק (אחי"ן) 1.50.
 רובין דר. שלמה השארת הנפש 1.
 " רזי עולם על כל מיני ספרים בלמודי ת"ן או כתות תניות 1.
 " פרם ויהודה על אמונות ודעות ומנהגים שקבלו אבותינו מאת הפרסים והתיים. 1.50
 " האמונה בשתי רשויות ורשויות בספרות ישראל 1.
 " תהלת הכסילים הוצאה שניה עם תקונים והוספות מאת המחבר 2.
 " ברוך שפינוזה ברגשי אהבת אלהים 40
 " ספור יצירת העולם במעשה בראשית תורתנו. K. — 1.
 " שני לוחות הפילוסופיא על אמונות השניות ודעות האחרות 1.
 " שטערן, דר. שלמה רובין ז"ל לעבן אונד זיינע שריפטען (אשכנזית) 1.
 " מחיר כל אלה בלי שכר המשלוח.
 (1) ברוזאב י. ל. אוצר השרשים מעובד ע"י ס. שולבזיס מעברית לאשכנזית. K. — 5.
 " מאשכנזית לעברית 6.
 (2) גרוזבסקי וקלויזנר, מלון של כים מעברית לאשכנזית ורוסית עם נוספות, סלים הרשות מכורך דר. K. — 6.
 (3) גיינצ'ע, דר., פוכס י. ש. דר. האשכול מאסף ספרותי ומדעי, המשה חלקים תרניה ס"ה. K. — 9.
 " כל חלק 2.
 (4) גרעבער, אוצר הספרות שנה שניה ורביעית, כל אחת. K. — 3.

הריני מבקש לבית מסחר הספרים שלי קורספונדנט עברי שיש לו כתב יד יפה ומטיב לכתוב עברית. השכר לפי כשרונותיו.
 L. FORTGANG, KRAKAU.

הסתדרות אמנה.
(KREDIT-UNION)
 סניף חדש בקראקא רחוב גראדוקא 32
 המשרה פתוחה בכל יום משעה 9 עד 1 לפני הצהרים ומן 3 עד 6 אחרי-צ. בשבת ויו"ט סגור.
 תכלית מוסד הבנק הזה ישל אגודת-שותפים גדולה היא להרים הבצב הכלכלי של יהודי גליצ'יא במתן הלוואות כזול, תמיכת כל התאמצות להסתדרה המתגלה באיזה מקצוע כלכלי, וביחוד ביסוד מחסוני תעשייה ואגודות כלכלה מכל המינים ועזרה בדרך בנקים מרכזים כמפעלי עסקים של סוחרים ובעלי מלאכה יהודים.
 הננו מזמינים את אחינו בכל מקום שהם, לקנות מניותינו בנות 25 כתרין, ולהפקיד אצלנו פקדונות כסף נגד 4 אחוזים ממאה עסקא.
 הנהגת הקרדיט-אונג'ן.

יצא לראשית השנה
 לוח ספרותי לילדים ולנערים לשנת תרע"א בשם:
ימי נעורינו
 המחיל: **אגודת המורים באוסטר'יה.**
 תכנון: (1) לוח שמושי; (2) השמשון — שיר; (3) פוכס; (4) הסלאכות — ספור; (5) צ. שרפשטן; (6) בעריסה — שיר; (7) פינסקי; (8) באביב — שיר; (9) הפטמן; (10) בגן — ספור; (11) קליינסן; (12) הילד והפרה — שיר; (13) פ. ג. (8) הגשם — שיר; (9) מבישן; (10) הסמציא — הויין; (11) פרנהוף; (12) סוהה — שיר; (13) ש. פינסקי; (14) שונאי ישראל — סעשיה; (15) י. ב. לבנר; (16) האכר העברי — שיר; (17) האדטינר; (18) אהבת בן — ספור; (19) ב. פראדקין; (20) ערבית — שיר; (21) הפטמן; (22) ההסדר הראשון — ספור; (23) זיגלבוים; (24) יהודה גרוזבסקי — תולדותיו עם תמונות; (25) פרוינט; (26) סכתבים אל אחי — צ. שרפשטן; (27) הלם עיר הטפשים — הלצות — הלסאי; (28) סכתי הספד ומהי התלמידים — קורספונדנציות.
 הלוח נרפס בהדור מצוין וכלו מנוקד. הישפה קלה ונוחה מאד. התכן מענין. "ימי נעורינו" הוא הופעה מיוחדת במינה בספרות הילדים העברית והוא יהיה לקוראיו למקור עונג ושעשועים ותועלת לאומית, בהעירו בקרבם אהבה לאומה העברית, לישפה העברית ולכלל קניני היהדות.
 הזכת ההורים — להוציא את הקבין לבניהם ובנותיהם, והזכת האגודות הציונות וכל חובבי ההנך העברי — להפיצו בקהל.
 כל פרי ההכנסה מומדש ליסוד הוצאת ספרי מקרא לילדים.
 מחיר הקבין כתר אחת, בעד המשלה עשרים הלר. — לפנות אל:
 N. SIEGELBAUM, Schulleiter, DROHOBYCZ (Galizien).

Bücher Lieferung gegen Monatsraten
 Graetz, Gesch. d. Juden 13 Bde.
 Meyers, Convers. Lexicon 20 „
 Brockhaus „ „ 17 „
 Spamers, Jil, Weltgesch. 11 „
 Brehms Tierleben 11 „
 Leixner, Literaturgesch. 4 „
 Kaufm. Bibliothek 5 „
 Weltall und Menschheit 5 „
 Allgem. Naturkunde 10 „
 Sämtliche Klasiker (Illustr.)
 Gediegene Belletristik „
 Alles in neuesten Auflagen, prachtvoll gebunden liefert gegen Monatsraten von K. 5.— aufwärts:
 A. WEISSMANN
 Podgórze, (Galizien).

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten
Kaufm. Fern-Unterricht!
 בוכפיהרוג (אללע סעטאדען) האנדעלסקאררעספאנץ-דענק, דייטשע שפראכלעהרע, קויפס. דעכנען, האנדעלס-עט וועכסלערעכט, ווארענקונדע, געאגראפיע, שענשרייבען, וועלטגעשיכטע, עספער אנטאָ-וועלטשפראכע, סטענאָגראפיע, אלע סיסטעמע) א. ז. וו. קאנן יעדערסאנן אָהנע בעזאָנדערע פאָרקענטניסע אים בריעפליכען וועגע אונד אין קורצער צייט גינדיגליך ערלערנען. — האָנאָראַר סאָפּסיג. — בייא גלייכצייטיגער טיילאָהאטע אן 4 לעהר פּעכערן.
 STENOGRAPHIE GRATIS.
 אנפראגן נור געגען רעטורקארשע, פראָספעקטע K 0.50 ערפאלג גאראנטירט.
 Erstes commercielles Unterrichts-Institut.
 Abteilung für briefl. Unterricht
 A. WEISSMAN, Podgórze-Krakau H - E

Wundervolles für Bruchleidende!
 K. k. patentirtes (Patentnummer 41589)
 Radikal abhülliches Bruchband. Kleinste Dimension, geringstes Gewicht, ohne Feder oder Metall, schmerzlos, ohne Druck wirkend. Anfragen mit Retourporto an:
M. KANTROWICZ, PODGÓRZE, Galizien.
חומש אנכי מבקש
 קבלה היא ביד יוצאי גזע הג'ט דוד מלידא, כי יהום משפחתו נכתב בחומש ע"פ הרמב"ן (בתבנית פולין) והחומש נמצא בקראקא. הנני מוכן לשלם מחיר החומש הזה בעין יפה כפי אשר יושג עלי.
 פ. ה. וועטשטיין,
 קראקא, שפיטאלג. 20.

10 Kronen fällig!
 kann jedermann auf leichte Weise verdienen. Senden Sie Ihre Adresse nur auf einer Postkarte an die Firma Jak. König, Wien VII,3 - Postamt 63
טיכטיגסטער האנדעלס-אונטערריכט
 איך ערטיילע אינטערריכט אין איינפאכער אונד דאָפּפּעלטער בוכהאלטעריי, אין וועכסלע אונד האנדעלסקונדע, קויפּסאָנישעם רעכנען, באַנק וועזען אוי. באַנקרעכענען, האנדעלסקארעכענענען, גרינדליכען אונטערריכט אין העבראָישער, דייטשער אוי. פראַנצאָזישער שפראַכע זאָווי אין עספּראַכטאָ אונד סטענאָגראפיע. דער אונטערריכט איז גער טיילט אין צוויי קורזען, יעדער קורז א 6 סאָנאָ טע. נאך יעדעם קורז שטעללע איך מיינע שילער צור פּריפּונג אויף דער האנדעלסקארעטיי אין לעסכער צי.
 איך געהעט אויכוואַרטונג שילער אין פענסיאָן אויף צופריעדענהייט גאראנטירט.

M. WUNDERMANN, STRYJ
 k. k. Gerichtl. Sachverständiger in Waren u. Bankbuchung.
כה דהתרא עדיף!
 כל החפץ לגלה הזקן בהתר ולא באסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש
EXCELLENT
 כשמו כן הוא טוב ויפה וריחו נעים ומעיל לגלוח הזקן ברגעים אחרים עצהו"ש. הורא דבר ה' יוצא בזה ידי הובת המקום וי"ח הכרויות. מחיר תבה אחת כתר וחצי. שתי תבות ישני כתרין וחצי. ע"י נאכאחמע לא ישולח. כתובתי עתה.
MOSES KATZ
 JERUSALEM, Palästina, Poste restante
 לפנים היה מושבי בלנדון.

האמעל ורעסטוראציען פאר שירי
 לבע"ב יהודים שר
שלום אהרן ראזענטאל
 בלבוב, רחוב רועזניצקא 13
 טעלעפאן נ"ו 1314

ההוצאה החדשה והגדולה של הספר
שירי ציון
 בעברית, יהודית וגרמנית
 כתיבה 90 שירים.
 מחירו כעת 60 הדר.
 שירי ציון העברים 30
 להשיג אצל כל מ"ס. הכתבת להמ"ל:
M. HUBNER, Nadwórna Galizien.

הרשה בציונות
מנגינות בלית הפסנתר
 15 הוצאות (בנות 1-4 שירים) לשירי ציון שונים בעברית, יהודית וגרמנית מעבודות ע"י הפרופסור צ. אהרליך.
 מחיר כל הוצאה 1 כתר גם במרקאות להשיג אצל כל מ"ס. — הכתבת להמ"ל
M. HUBNER, Nadwórna Galizien.

נא- ניע דא געוועזען!
 איינע אייגענבאך
ראסקאפ
 אהרן
 גוט געהענדיג
 ווערן 3 יעהרדיגע
 באראנציען וואו
 אויך דאז איינע
 דאפעל-הופלעך
 קעניגט אויך נאך
 שפעליגערע
 אלעס צוזאמען
נור פ קראנען
 צו בעציעדען פו נאכנאהמע
S. BRANDES KRAKÓW,
 B. Joselowicza 7.

יצא לאור
 פירוש על משלי לרבנו יונה גרונדי
 על פי כתב-יד אקספורד עם מבוא על קורות ימיו הכתוב והערות ומראי מקומות מאת ד"ר אברהם לעווענטהאל, רב בהמבורג.
 מחירו 4 מארקס, לשלוח במקדם ע"פ האדרסה
Rabbiner Dr. Löwenthal
 Grindelallee 79 Hamburg 13

לתקון ספרים
 בבית מסחרי הגדול נמכרים קונטרסים בודדים מכל הש"ס דפוס ראם בוויילנא. מכל סמכת אוכל לסבור את עשרת הקונטרסים הראשונים. כל אחד מהזיק די דפיס, מהיר כל קונטרס עשרים העלער מלבד הפארטאן, כן יש לי בבית מסחרי הגדול כל מיני ספרים מכל הדפוסים. הכל בכריכות טובות והזקות למיניהם. קונים פרטים ומים יפנו נא אלי בדרישותיהם. ואמלא הפנים על צד היותר טוב. גם נמצא אצלי "ברוינע שאפלעדער" בשביל ברכי ספרים. מחיר קילוגרם 6.50 כהרים
SALOMON NEUMANN
 Buchhandlung Tarnow

Wyd.: { Naftali Hof
 S. M. Laser
 Odpowiedzialny redaktor: S. M. Laser.
 Drukiem M. Lenkowicza w Krakowie.
 Bożego Ciała 22.

כשרה זעלכווארען-פארען
A. Finkelstein, Lemberg, Gofuchowskipl. 2.
 ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איז לויט דען מאדערנסטען בעהעלפען אינגערנישעט, ווי עלעקטרישע קראפט א. ה. וו.
 אונד ערצייגט נור פרימא-ווארע
 בהכשר הרה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.

Erstes und Grösstes
Gramophonhaus
JOSEF WECHSLER
 Engros & Endetail
Lemberg, Sykstuska 2. Krakau, Grodzka 71.
 גענעראלעקטרישער דער גראמאפאן אקציען-געזעלשאפט
 מיט מארקע שרייבענדער ענגעל
 גרעסטעס לאגער פאלישער, דייטשער, העברעישישער אונד יודישער פלאטען מיט מארקע ענגעל.
 20.000 פלאטען ערסטגרעסטער קינסטלער שטעטס אב לאגער
 דעפערטאמטע אונד ווערקשטעטע אב ארטי בעסטע אומטויש-בעדינגונגען. — פרייזקאטארעגע גראטס אונד פראנקא.
 לעמבערג, טעלעפאן II 2033
 אקוי, טעלעפאן 461

M. Gutwirth, Krakau
 MOSTOWA 3.
 liefert Knochenmehl und Thomasmehl in jeder Gehaltslage zu sehr billigen Preisen.

הכריזה היותר מרובה
 של
ספרים עבריים ודומיים של
L. FORTGANG, Krakau
 הוא בבית-מסחר-דפוסים של
 לקמלוניס 2-3 מספרות הגבית
 4-2 מספרות הירוגיה
 וישלחו ביד 20 דולר במקדמות
 לקיים תנאי.

לעזען אונד מערקען.
 דיא דענקבאר בעסטען שאנצען צור ערלאנגונג איינער הייראטס-אויס-שטאמונג לויט גרעסע דער ויך פערטעהרענדען מיטגלידערצאהל, בעטעט דער
Wohlfahrtsverein z. Heiratsausstattung jüd. Mädchen in Tarnów
 דערזעלבע האט וואהרענד דער קורצען צייט זיינעם פעשטאנדעס צירקא 20.000 קראנען אויף הייראטסאויסשטאמונג בעצאהלם, עט צור זיכערונג דער הייראטס-אויסשטאמונג לאנגערצאהלענדער מיטגלידער איינען אייזערנען פאנגד געגרינדעט. אויף וואונש ווערדען פאן דער קאנצלייא **בערנהארדינערנאסע 1** אויסקינפטע אונד דרוקסארטען ערטיילט.

האמעל ציפפער לעמבערג
HOTEL ZIPPER LEMBERG
 vormals
Hotel u. Restauration MAJER KATZ, Rajfana 9.
 Telefon Nr. 889.

האכסניא ובית המרוח של ה' מאיר קאטי ז"ל
 בלבוב, ברחוב רייטאנא 9
 הנודעים זה 40 שנה בכל תפוצות ישראל, מתנהלים גם עתה תחת אותה ההנהלה עצמה של השנים המודרות, בירוז הכשר אף למחרתיו מן המהדרין; ועוד יתרה נעשה, כי כל החדרים תמנו מחדש ונערכו בטוב טעם ודעת ובנקיין עצום מתאימים לצרכי החיים, במאור אלקטרי, גם בחדרים מיוחדים לרחצה ובכל הקומפורט הרוש לרוח העת, ונחת שלהני מלא דינן, גם סניף מיוחד למאכלי הלח נערך על ידי ברחוב סטאניסלאוו 4 מול האכסניא שלי במאכלים ערבים להיך, למען הישביע רצון את כל הדורשים לישבני
 צבי הירש ציפפער.

מכתבי הוראה גרפסים.
 הריני ונחמד להודיע, כי ונכתבי הוראתי לשפה העברית, שכבר הספיקו להתפשט בטולם וזכו כבר לנהדורות רבות, חפסקר עתה להזנין בשפה הוראה יהודית גם כדפסיס. צאשכנזית חין לי לט"ב חלה אויטוגרפסיס.
 ונכתבי הוראתי נותנים לכל אחד את החפסרות, לקגל לו את השפה העברית על צריה צונן קבר וצחולחות ונטיות. רצוי התלמידים נתן לי את היכנת להזנין את ונחירם עד כדי כתר צמד ונכתב אחד. צבדי להיות צרות כלל יחצדו הונכתים צדך קוצ לטלוח וייד K. 4.35 ולקצב חרצטה ונכתבים צ"ח צאחריות. ונקונוס ונכתבים ונטלה דוני האחריות עלי. ונחיר קוונפלט קלס של צ"ח הונכתים לנפרט רק K. 26. פרופקט ונפרט הנני טולה חנס.

S. WAŁKOWSKI KRAKAU
 Postfach 119 (Miodowa 16)

גענזע-פעטט.
 יאהעם אונד געקאכטעס פערזענדעט
 כשר טעגליך פרישעס לפסה
Juda Zins, Husiatyn, (Galizien)
 פרייע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים טבערוואן, פערעטיסלא וסטרני זענדע אויף פערלאנגען.

ספרים יקרים
בהצי הנם
 כאשר כדעתי לצאת מן מסחר ספרים ישנים, ע"כ הדפסתי זה עתה רשימת ספרים ישנים ישבית מסחרי והורדתי מהיום במעט עד הצי מהיר הקודם וכל הקודם זכה. הרישמה תשולח הפשו לכל דורש.
J. LIPSCHUTZ
 1 Finch st, Brick Lane, London, E.

ספרי יעבין.
תולדות ישראל.
 מהיר חלק א' (עד מות שאול) K. 4.80
 " חלק ב' (עד מות חזקיה) 4.80
 " חלק ג' (עד אלכסנדר מקדון) 5.40
 " חלק ד' (עד הורדוס) 4.40
 " חלק ה' (עד החרבן) 4.40
 " חלק ו' ב' ברכים (התנאים) 8.40
 " חלק ז' עד קץ רום קרן
 התורה במורח 5.40

תוצאת החטימות והחקיקות, ישנתללו בארצות הקדם, המעידות על קדמות התורה ושאר כה"ק (הוספה לחיג של תולדות ישראל ונמכר גם בפ"ע) 70 הדר.
 מקור הברכות.
 התפלות, הקריאות וכל חלקי הסדור למיניהם ולתולדותיהם טראשית יסודתם 4 כתרם.
 גם שאר ספרי המהבר וספוריו רובם ברשותו האדרסה:
W. JAWITZ, BERLIN N. 24.